

BACHELORPROEF

HOREN, ZIEN & ZWIJGEN

Herkenning, signalering en doorverwijzing van kindermishandeling door leerkrachten in een basisschool van het GO! Onderwijs

Bachelor	Toegepaste psychologie
----------	------------------------

Academiejaar	2019-2020
--------------	-----------

Student	Hanne Demeulemeester
---------	----------------------

BP-begeleider	Miet Craeynest
---------------	----------------

Valorisatiemeter	Marleen Van Daele
------------------	-------------------

BACHELORPROEF

HOREN, ZIEN & ZWIJGEN

Herkenning, signalering en doorverwijzing van kindermishandeling door leerkrachten in een basisschool van het GO! Onderwijs

Bachelor	Toegepaste psychologie
----------	------------------------

Academiejaar	2019-2020
--------------	-----------

Student	Hanne Demeulemeester
---------	----------------------

BP-begeleider	Miet Craeynest
---------------	----------------

Valorisatiemeter	Marleen Van Daele
------------------	-------------------

DANKWOORD

Deze bachelorproef is één van de belangrijkste delen om mijn opleiding Toegepaste Psychologie af te ronden. Dit onderzoek was enkel en alleen mogelijk door de steun en medewerking van mijn omgeving.

Vooreerst wil ik graag mijn begeleidster, mevrouw Miet Craeynest, bedanken voor de inhoudelijke begeleiding. Haar hulp, feedback en motiverende woorden zorgden ervoor dat ik tijdens moeilijke momenten terug energie vond om verder te zetten.

Daarnaast wil ik ook mijn valorisatiemeter bedanken, Marleen Vandaele, psycho-pedagogisch consulent van CLB Connect, voor haar waardevolle adviezen en bijsturingen van het begin tot het einde. Ze bracht me op interessante ideeën en maakte altijd tijd om op mijn vragen te antwoorden.

Ook gaat mijn dank uit naar het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling dat mij interessante documentatie bezorgde.

Graag bedank ik eveneens de leerkrachten van basisschool De Valke in Lichtervelde die wensten deel te nemen aan mijn onderzoek. Zonder hun input was deze bachelorproef nooit tot stand gekomen. Ik bedank hen voor de interesse in het onderwerp, hun tijd en enthousiasme om mee te werken. Wegens de vertrouwelijkheid van dit onderzoek kunnen deze personen niet bij naam genoemd worden.

Als laatste wil ik mijn ouders bedanken, omdat ze mij gedurende het hele proces hebben gesteund, geholpen en gemotiveerd. Ze stonden altijd klaar om regelmatig delen van mijn bachelorproef door te nemen.

Ten slotte ook u, beste lezer, dank voor uw interesse.

Hanne Demeulemeester

INHOUDSTAFEL

Dankwoord	5
Inhoudstafel	7
Samenvatting in het Nederlands	10
Krantenartikel	11
Informatieve poster	12
Inleiding	13
<i>Algemene situering</i>	13
<i>Literatuurstudie</i>	15
1. Kindermishandeling	15
1.1 Wat is kindermishandeling?	15
1.2 Prevalentie kindermishandeling	16
1.3 Vormen kindermishandeling	18
1.3.1 Verwaarlozing	18
1.3.2 Lichamelijke mishandeling	19
1.3.3 Psychische mishandeling	19
1.3.4 Seksueel misbruik	19
1.3.5 Specifieke vormen van kindermishandeling	20
1.3.5.1 Factitious disorder by proxy	20
1.3.5.2 Shaken Infant Syndrome (SIS)	20
1.3.5.3 Institutionele en structurele kindermishandeling	21
1.3.5.4 Psychogene dwerggroei (failure to thrive)	21
1.4 Risicofactoren	23
1.4.1 Risicofactoren ouders	23
1.4.2 Risicofactoren kind	23
1.4.3 Risicofactoren gezin	24
1.4.4 Risicofactoren seksueel misbruik	24
1.5 Signalen kindermishandeling	25
1.5.1 Lichamelijke verwaarlozing	26
1.5.2 Psychische verwaarlozing	26
1.5.3 Lichamelijke mishandeling	27
1.5.4 Psychische mishandeling	27
1.5.5 Seksueel misbruik	28

1.5.6	Extra signalen	29
1.6	Aanpak kindermishandeling	30
1.6.1	Beleid in België	30
1.6.2	Vertrouwenscentrum Kindermishandeling	30
1.7	Risicotaxatie	33
1.7.1	Childhood Experiences of Violence Questionnaire (CEVQ)	33
1.7.2	International Child Abuse Screening Tool - Child Home/Child Institution (ICAST- CH/ICAST- CI)	34
1.7.3	Child Abuse Risk Evaluation (CARE NL)	34
1.7.4	Vragenlijst Vervelende en Nare Gebeurtenissen (VVNG)	35
1.7.5	Licht Instrument Risicotaxatie Kindveiligheid (LIRIK)	35
2.	Kindermishandeling in schoolse settings	37
2.1	Trauma in de klas	37
2.1.1	Wat is een trauma?	37
2.1.2	Traumacyclus	37
2.2	De kracht van de leerkracht	39
2.3	Beroepsgeheim	42
2.4	Bestaand onderzoek naar kennis van leerkrachten	44
	<i>Onderzoekdoel- en vragen</i>	47
Method		48
	<i>Onderzoekseenheden</i>	48
	<i>Instrumenten</i>	49
	<i>Procedure</i>	50
	<i>Analyses</i>	51
Resultaten		52
	<i>Definitie</i>	53
	<i>Kennis</i>	54
	<i>Eigen ervaring</i>	55
	<i>Beleid – school</i>	56
	<i>Doorverwijzen</i>	57
	<i>Gesprek met de ouders</i>	58
Discussie en conclusie		59
	<i>Discussie</i>	59
	<i>Sterkte-zwakteanalyse</i>	61
	<i>Betekenis voor de beroepspraktijk</i>	62

Literatuurlijst	63
Bijlagen	67
<i>Bijlage 1: Inlichtingenfiche valorisatiemeter</i>	67
<i>Bijlage 2: Begeleidende brief</i>	68
<i>Bijlage 3: Informatiebrief</i>	69
<i>Bijlage 4: Toestemmingsverklaring</i>	71
<i>Bijlage 5: Vragenlijst</i>	72
Beroepsproduct	73

SAMENVATTING IN HET NEDERLANDS

Kindermishandeling is in Vlaanderen een enorm taboe. Veel kinderen maken thuis op verschillende manieren geweld mee. Kinderen vinden het vaak moeilijk om erover te praten en hebben geen idee met wie ze dit kunnen doen. Leerkrachten zijn een belangrijk persoon in het leven van kinderen, zeker in de herkenning en doorverwijzing van kindermishandeling. Maar zijn leerkrachten in het GO! Onderwijs op de hoogte van de signalen en de meldprocedures?

DOELSTELLING: Het doel van dit onderzoek is nagaan in hoeverre leerkrachten van basisschool De Valke van het GO! Onderwijs op de hoogte zijn van de stappen die ze zelf kunnen nemen bij een vermoeden van kindermishandeling. Naast de te nemen stappen zullen ook de herkenning van signalen en de doorverwijzingsmogelijkheden bevestigd worden. De verkregen resultaten zullen worden gebruikt als input voor een kaart met duidelijke tips en tricks en een stappenplan dat de leerkrachten kunnen volgen bij een vermoeden van kindermishandeling.

METHODE: In dit onderzoek wordt er gekozen voor schriftelijke vragenlijsten met open vragen. De vragenlijst peilt naar de kennis bij leerkrachten over de herkenning van signalen en over de doorverwijzingsmogelijkheden bij een vermoeden van kindermishandeling.

RESULTATEN: Uit de resultaten blijkt dat leerkrachten weinig tot geen weet hebben van een beleid rond kindermishandeling op school. Er blijkt ook vaak onduidelijkheid en verwarring te zijn rond de melding van een vermoeden.

CONCLUSIE: Leerkrachten hebben behoefte aan een duidelijk stappenplan dat ze kunnen gebruiken bij een vermoeden van kindermishandeling. Het lijkt hen aangewezen dat ze in hun opleiding vorming krijgen over kindermishandeling. Het beroepsproduct bevat een stappenplan dat leerkrachten kunnen gebruiken bij een vermoeden van kindermishandeling.

“IK HEB ME ACHTERAF VAAK AFGEVRAAGD WAAROM LEERKRACHTEN OP SCHOOL NIETS AAN MIJ MERKTEN.”

Gemiddeld zit er in elke klas 1 kind die slachtoffer is van kindermishandeling. Veel kinderen krijgen dus te maken met kindermishandeling. Velen kunnen er met niemand over praten of zijn bang om erover te praten. Kinderen zullen meestal niet zelf om hulp vragen omdat ze vaak afhankelijk zijn van hun moeder en vader, die in 96% van de gevallen ook de dader is.

Is er dan echt niemand waaraan ze hun verhaal kunnen vertellen?

Leerkrachten zijn een belangrijk persoon in het leven van de kinderen en vaak ook de enige aan wie ze hun verhaal kwijt kunnen. Ze worden daarom aanzien als vertrouwenspersoon.

Uit onderzoek blijkt dat veel leerkrachten aangeven dat zij noch tijdens hun opleiding noch gedurende hun loopbaan training of vorming over kindermishandeling kregen. Daarnaast valt het ook op dat leerkrachten vaak niet op de hoogte zijn van de signalen en de stappen die ze kunnen nemen.

HOREN, ZIEN & ZWIJGEN

De bachelorproef ‘*Horen, zien & zwijgen - herkenning, signalering en doorverwijzing van kindermishandeling door leerkrachten in de basisschool van het GO! Onderwijs*’ gaat over de kennis die leerkrachten hebben over de signalen en de meldprocedure bij een vermoeden van kindermishandeling. Daarnaast komt ook wat de leerkrachten nodig hebben aan bod. Het onderzoek werd gevoerd in één school van het GO! Onderwijs.

Leerkrachten aan het woord

Vijf leerkrachten vulden de vragenlijst in. Uit de vragenlijsten komt voort dat leerkrachten weinig kennis hebben over de meldprocedure rond kindermishandeling. Vaak hebben ze geen vorming gekregen rond dit thema.

Stappenplan

De uitkomst en bevindingen van dit onderzoek worden gebruikt om een stappenplan op te stellen die leerkrachten kunnen helpen bij het melden van een vermoeden van kindermishandeling. De kaart die ontwikkeld werd, bevat het stappenplan met bijhorende fiches en enkele pakkende quotes van kinderen die zelf te maken hebben gehad met kindermishandeling en die hun verhaal niet kwijt konden. De kaart kan gebruikt worden in alle scholen door verschillende leerkrachten.

Het is heel belangrijk dat leerkrachten hierover meer kennis verwerven of vorming krijgen rond dit thema. We willen toch allemaal dat kinderen hun verhaal kwijt kunnen en er iets aan hun situatie veranderd kan worden?

HOREN, ZIEN & ZWIJGEN

Herkenning, signalering en doorverwijzing van kindermishandeling door leerkrachten in de basisschool van het GO! Onderwijs: Kindermishandeling is in Vlaanderen een enorm taboe. Veel kinderen maken thuis op verschillende manieren geweld mee. Kinderen vinden het vaak moeilijk om erover te praten en hebben geen idee met wie ze dit kunnen doen. Leerkrachten zijn een belangrijk persoon in het leven van kinderen, zeker in de herkenning en doorverwijzing van kindermishandeling.

Onderzoeksvraag

“In hoeverre zijn leerkrachten van de basisschool op de hoogte van de stappen die ze kunnen nemen bij een vermoeden van kindermishandeling en wat hebben ze daarvoor nodig?”

Beroepsproduct

Een kaart met de bevindingen van het onderzoek, een stappenplan, dat de leerkrachten kunnen volgen indien ze een vermoeden hebben van kindermishandeling en pakkende quotes van kinderen die te maken hebben gehad met kindermishandeling.

Methode

Schriftelijke vragenlijst met open vragen

Resultaten

Uit de resultaten blijkt dat leerkrachten geen weet hebben van een beleid rond kindermishandeling op school en ze weten vaak niet welke stappen ze mogen en kunnen ondernemen.

Conclusie

Leerkrachten hebben behoefte aan een duidelijk stappenplan die ze kunnen gebruiken bij een vermoeden van kindermishandeling. Ook zou het nuttig zijn als ze in hun opleiding al vorming krijgen over dit thema.

Student: De Meulemeester, Hanneke
Begeleidster: Craeynest, Miet
2019-2020

Algemene situering

In 2018 zijn 6769 meldingen gemaakt van kindermishandeling bij het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (Kind&Gezin, 2019). Kinderen die mishandeld worden, zullen meestal niet zelf om hulp vragen, ze zijn afhankelijk van personen uit hun omgeving. Leerkrachten zijn belangrijke personen in het leven van het kind. Ze kunnen signalen opvangen die erop kunnen wijzen dat het kind mishandeld wordt. Uit een onderzoek van Bokhove-van Wensveen blijkt dat leerkrachten weinig kennis hebben over de verschillende signalen van kindermishandeling (Bokhove-van Wensveen, 2007). Ook uit de literatuur en verschillende andere onderzoeken komt voort dat leerkrachten weinig op de hoogte zijn van de signalen van kindermishandeling. Ook hebben ze vaak geen weet van de meldprocedures en de stappen die ze kunnen nemen.

Na contact met Marleen Vandaele (persoonlijke communicatie, 21 november 2019) van het CLB De Klaver in Brugge over dit onderwerp, werd aangegeven dat zij als CLB-team voldoende onderlegd zijn in het herkennen en omgaan met kindermishandeling. Toch merken ook zij dat scholen vaak worstelen met dit probleem en vaak niet weten wat ze kunnen en mogen doen. Daarom wil deze bachelorproef onderzoeken in hoeverre leerkrachten in het GO! Onderwijs op de hoogte zijn van de stappen die ze kunnen nemen bij een vermoeden van kindermishandeling. Marleen is werkzaam binnen het GO! Onderwijs, daarom ook dat het onderzoek zich beperkt tot 1 basisschool in het GO! Onderwijs, basisschool De Valke in Lichtervelde. In eerste instantie was het de bedoeling om meerdere scholen van het GO! Onderwijs in West-Vlaanderen te contacteren. Maar door de corona-maatregelen heeft het onderzoek zich moeten beperken tot 1 basisschool, namelijk mijn stageplaats.

Het doel van deze bachelorproef is dan ook als volgt: wat weten leerkrachten uit het GO! Onderwijs al en wat hebben ze nodig om verder op te hoogte te zijn rond de herkenning, signalering en doorverwijzing van kindermishandeling. Om dit te onderzoeken worden de leerkrachten van basisschool De Valke bevroegd. Deze bevraging zal gaan over de signalen, hun beleving en hun aanpak van kindermishandeling. Met de verkregen informatie uit de bevragingen kan een helder en correct stappenplan worden opgemaakt voor de leerkrachten met een vermoeden van kindermishandeling.

In wat volgt, zal eerst in de literatuurstudie dieper ingegaan worden op wat kindermishandeling is en daarna gaat het over kindermishandeling in de schoolse setting.

Daarna wordt ingegaan op de methode, met daarin de onderzoekseenheden, de meetinstrumenten, de procedure en de analyse.

In de sectie over de resultaten wordt kort besproken wat er met de resultaten van het onderzoek zal gebeuren. Tenslotte worden in de discussiesectie de sterktes en zwaktes van het onderzoek blootgelegd. Ook het beroepsproduct wordt er besproken: dit is een kaart met een stappenplan dat de leerkrachten kunnen volgen indien ze een vermoeden hebben van kindermishandeling.

Literatuurstudie

1. Kindermishandeling

1.1 Wat is kindermishandeling?

Bij kindermishandeling wordt gedacht aan ouders die hun kinderen slaan. Toch omvat het veel meer dan volwassenen die kinderen pijn doen (Mol, 2017).

Er zijn veel definities van kindermishandeling in omloop. Ze gaan van zeer ruim tot eng en beperkt. Hieronder worden de meest gebruikte definities in Vlaanderen opgesomd.

De definitie van het vertrouwenscentrum kindermishandeling wordt het vaakst gebruikt, deze gaat als volgt: *“Kindermishandeling en -verwaarlozing is iedere situatie waarin het kind slachtoffer is van geweld van fysieke, psychische of seksuele aard en dit passief of actief.”* (Wat Is Kindermishandeling, para. 1). Sedert 2014 is er in Vlaanderen een bij een decreet vastgelegde definitie. Kindermishandeling wordt daarin als volgt geformuleerd: *“elke vorm van lichamelijk, psychisch of seksueel geweld waarvan een minderjarige het slachtoffer is, actief door het schadelijk optreden of passief door een ernstige nalatigheid van zijn ouders of van iedere andere persoon ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid staat”* (p.2).

De Vlaamse definitie is gebaseerd op het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind (IVRK). In artikel 19 IVRK wordt bepaald: *“... alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, terwijl het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogden of iemand anders die de zorg voor het kind heeft”*. Daarnaast verwijst de Vlaamse definitie naar deze van de Wereldgezondheidsorganisatie van 1999, die luidt: *‘Child abuse or maltreatment constitutes all forms of physical and/or emotional ill-treatment, sexual abuse, neglect or negligent treatment or commercial or other exploitation, resulting in actual or potential harm to the child’s health, survival, development or dignity in the context of a relationship of responsibility, trust or power.’* (De Craim, 2013).

De verschillende vormen van kindermishandeling worden besproken in 1.3 Vormen van kindermishandeling.

1.2 Prevalentie kindermishandeling

In Vlaanderen werden 54% van de kinderen en jongeren tussen 10 en 18 jaar het afgelopen jaar (2019) slachtoffer van emotioneel geweld binnen het gezin en 31% van fysiek geweld (Van Mieghem, 2020).

In 2018 werden bij het Vertrouwencentrum Kindermishandeling 2871 meldingen gemaakt van lichamelijke mishandeling/ verwaarlozing, 3112 meldingen van emotionele mishandeling/ verwaarlozing en 1247 meldingen van seksueel misbruik. In 2018 werden dus 6769 meldingen gemaakt van mishandeling, anders gezegd per dag wordt er van 20 kinderen melding gemaakt.

Als we - ongeacht de aard van de melding - kijken naar alle meldingen, dan zien we dat 12% van de melders komt uit de primaire omgeving van het kind, waarbij de moeder duidelijk de belangrijkste melder uit de primaire omgeving is. Bijna een kwart van de meldingen (23,5%) komt van hulpverleners, vooral uit de gezondheidszorg, uit welzijnsorganisaties (15,2%), uit de bijzondere jeugdbijstand (6,7%) en via het meldpunt Geweld, Misbruik en Kindermishandeling (6,2%). Iets meer dan een kwart (26,5%) van de meldingen komt van scholen (vooral CLB's) en opvangvoorzieningen (Kind&Gezin, 2019).

Hieronder wordt in 2 tabellen weergegeven hoeveel meldingen er binnenkomen bij het vertrouwenscentrum en over welke problematieken het gaat.

Aantal meldingen	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Aantal meldingen met (minstens) een minderjarige	7244	7477	7311	6787	6904	6552	6543
Aantal meldingen met (minstens) een meerderjarige	489	466	302	189	217	330	308
Totaal aantal unieke meldingen	7604	7829	7542	6922	7080	6790	6769

Tabel 1. Aantal Meldingen

Overgenomen van Kind&Gezin. *Meldingen in de 6 Vertrouwenscentra Kindermishandeling*.

Geraadpleegd op 15 juli 2019, van <https://www.kindengezin.be/cijfers-en-rapporten/cijfers/kindermishandeling/>

Meldingen over mishandeling of verwaarlozing	2017	2018
	Aantal - %	Aantal - %
Lichamelijke mishandeling of verwaarlozing	2721 – 28,9%	2871 – 30,5%
Waarvan lichamelijke mishandeling	1758 – 18,7%	1902 – 20,2%
<i>Geïnduceerde gefalsificeerde aandoening</i>	40 – 0,4%	40 – 0,5%
<i>Niet-accidenteel (intra)craniaal letsel</i>	24 – 0,3%	22 – 0,2%
<i>Lichamelijke verwaarlozing</i>	899 – 9,5%	900 – 9,6%
Emotionele mishandeling of verwaarlozing	2883 – 30,6%	3112 – 33,1%
Waarvan emotionele mishandeling	1029 – 10,9%	1130 – 12,0%
<i>Getuige van geweld</i>	922 – 9,8%	925 – 9,8%
<i>Emotionele verwaarlozing</i>	932 – 9,9%	1057 – 11,2%
Seksueel misbruik	1216 – 12,9%	1247 – 13,3%
Waarvan incest	552 – 5,9%	560 – 6,0%
<i>Extrafamiliaal seksueel misbruik</i>	334 – 3,5%	337 – 3,6%
<i>Onbekend of het incest is</i>	330 – 3,5%	350 – 3,7%
Meldingen risicosituatie	1249 – 13,3%	1059 – 11,3%
Meldingen verwerkingsproblematiek	111 – 1,2%	83 – 0,9%
Onbekende/ andere/ onduidelijke problematiek	615 – 6,5%	493 – 5,2%
Meldingen grensoverschrijdend gedrag door minderjarigen	493 – 5,2%	485 – 5,2%
Waarvan onbepaalde problematiek	146 – 1,5%	142 – 1,5%
<i>Lichamelijke mishandeling</i>	41 – 0,4%	48 – 0,5%
<i>Emotionele mishandeling</i>	13 – 0,1%	13 – 0,1%
<i>Seksueel misbruik – incest</i>	118 – 1,3%	140 – 1,5%
<i>Seksueel misbruik – extrafamiliaal</i>	175 – 1,9%	142 – 1,5%
Niet ingevuld	133 – 1,4%	49 – 0,5%
Totaal	9421 – 100%	9399 – 100%

Tabel 2. Aantal gemelde kinderen naar belangrijkste probleem

Overgenomen van Kind&Gezin. *Meldingen in de 6 Vertrouwenscentra Kindermishandeling*. Geraadpleegd op 15 juli 2019, van <https://www.kindengezin.be/cijfers-en-rapporten/cijfers/kindermishandeling/>

1.3 Vormen kindermishandeling

Er zijn in de literatuur verschillende indelingen of vormen van kindermishandeling te vinden. Soms zijn de gevolgen van de mishandeling zichtbaar, maar meestal ziet men het niet aan het kind (van der Ploeg, 2010). Hieronder worden eerst de meest algemene vormen van mishandeling besproken, daarna nog enkele specifieke vormen.

1.3.1 Verwaarlozing

Men spreekt van verwaarlozing wanneer ouders niet voldoen aan de basisbehoeften van een kind, resulterend in schade of risico op schade. Dit in tegenstelling tot mishandeling waarbij ouders actief hun kind op een verkeerde manier behandelen (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, 2016). We onderscheiden 2 vormen onder verwaarlozing, namelijk lichamelijke verwaarlozing en psychische verwaarlozing. Bij 16% van de gevallen kindermishandeling gaat het om psychische verwaarlozing en bij 18% over fysieke verwaarlozing. Ook onder mishandeling worden 2 vormen onderscheiden: lichamelijke mishandeling en psychische mishandeling. Bij kindermishandeling gaat het in 8% van de gevallen over psychische mishandeling en in 14% van de gevallen over lichamelijke mishandeling (Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, 2019).

Als een ouder de verzorging van het kind verwaarloost op het gebied van voeding, hygiëne of kleding, is er sprake van lichamelijke verwaarlozing. Ook wanneer de leefomgeving van het kind niet veilig is of als noodzakelijke medische hulp niet wordt ingeroepen is er sprake van lichamelijke verwaarlozing (Bokhove-van Wensveen, 2007).

Bij psychische verwaarlozing wordt er geen bewuste handeling door de ouder uitgevoerd (Wolzak, 2001). Wel mist het kind warmte, liefde en bescherming. Die heeft hij nodig om zich geestelijk en lichamelijk goed te kunnen ontwikkelen (Bokhove-van Wensveen, 2007). *Educational neglect* is een minder gekende vorm van psychische verwaarlozing: het houdt in dat de ouders geen interesse hebben in het functioneren van het kind op school (van der Ploeg, 2010).

1.3.2 Lichamelijke mishandeling

Lichamelijke of fysieke mishandeling ontstaat wanneer ouders of verzorgers doelbewust en mateloos gebruik maken van hun fysieke kracht om kinderen te bestraffen met als gevolg een fysiek letsel (van der Ploeg, J., 2010).

Andere situaties die worden gezien als lichamelijke mishandeling zijn het kind opsluiten in donkere ruimtes, het vastbinden of in een T-shirt gekleed naar buiten sturen terwijl het vriest. Als een volwassene lichamenlijk geweld gebruikt tegen een kind, dan wordt er gesproken van lichamenlijke mishandeling. Een kind kan lichamenlijk mishandeld worden door bijvoorbeeld slaan, schoppen, laten vallen, het toebrengen van brandwonden, snijden, bijten of knijpen... De volwassene kan ook gebruikmaken van een voorwerp bij het mishandelen, zoals een riem, een stok of een zweep (Bokhove-van Wensveen, 2007).

1.3.3 Psychische mishandeling

Psychische mishandeling wordt ook wel psychologische of emotionele mishandeling genoemd (van der Ploeg, 2010). Het geregeld uitschelden van het kind of het laten merken dat het kind niet-gewenst is, is een vorm van psychische mishandeling. Dit heeft negatieve gevolgen voor het zelfvertrouwen van het kind. Ook het hebben van onredelijke verwachtingen ten opzichte van een kind behoort tot psychische mishandeling (Bokhove-van Wensveen, 2007). In de literatuur wordt vaak gewezen op de onderschatting van deze vorm van mishandeling (van der Ploeg, 2010): het kind leeft bij deze vorm van mishandeling immers voortdurend in angst en onzekerheid (Wolzak, 2001).

1.3.4 Seksueel misbruik

Naast lichamenlijke en psychische mishandeling is seksueel misbruik ook een vorm van mishandeling. Mishandeling gaat in 12% van de gevallen over seksueel misbruik (Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, 2019). De definitie die Lamers-Winkelmann in 1995 aan seksueel misbruik gaf, luidt als volgt: “*Seksueel misbruik omvat seksuele contacten tussen een volwassene en een kind onder de 12 jaar, die plaatsvinden tegen de zin van het kind, of zonder dat het kind – als gevolg van lichamenlijk of relationeel overwicht, emotionele druk, dwang of geweld – het gevoel heeft (gehad) de seksuele contacten te kunnen weigeren.*” (van der Ploeg, 2010, pp. 16).

Wanneer een kind wordt betrokken bij seksuele handelingen door een volwassene wordt er gesproken van seksueel misbruik. Het kind moet seksuele handelingen uitvoeren of ondergaan of wordt gedwongen om getuige te zijn van seksuele activiteiten van een ander. Als het kind niet kan weigeren door lichamelijk of relationeel overwicht of emotionele druk van de andere partij, wordt er gesproken van dwang (Bokhove-van Wensveen, 2007).

1.3.5 Specifieke vormen van kindermishandeling

1.3.5.1 Factitious disorder by proxy

Factitious disorder by proxy is een nagebootste stoornis. Het is een ernstige geestelijke stoornis waarbij iemand een kind doet voorkomen alsof het ziek, beperkt of gewond is. De symptomen kunnen variëren van mild (lichte overdrijving van symptomen) tot ernstig (het vroegere Munchhausen syndroom). De pleger verzint symptomen en bedriegt medische tests om anderen te overtuigen dat een behandeling, zoals een risicovolle operatie, nodig is (Mayo Clinic, 2018). Plegers verzinnen en overdrijven verschijnselen. Ze zijn tot veel dingen in staat. Soms verstoren ze medische onderzoeken door bijvoorbeeld bloed of suiker aan de urine van het kind toe te voegen. Het kan ook voorvallen dat ze kinderen ook een te hoge dosis medicatie of gifstoffen toedienen. Het gebeurt ook dat ze de kinderen uithongeren of verstikken.

1.3.5.2 Shaken Infant Syndrome (SIS)

Shaken Infant Syndrome komt voor wanneer een kind een letsel oploopt als gevolg van schudden of hardhandig wegleggen. Schudden is een vorm van mishandeling omdat het gaat om lichamelijk geweld.

Hierdoor kunnen de hersenen, zenuwen en bloedvaten beschadigd worden. De nek van het kind is immers nog niet sterk en het hoofd is erg groot en zwaar. Bij het schudden wordt het hoofd dus krachtig heen-en-weer geschokt, omdat de nekspieren die beweging niet kunnen opvangen. Nadien wordt het kind vaak hardhandig weggelegd, wat opnieuw een grote klap kan zijn voor zo'n klein lichaam.

Uit gegevens van Kind&Gezin (Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, 2014) blijkt dat deze aandoening nog te vaak voorkomt en een belangrijk aandeel heeft binnen kindermishandeling.

- “Ongeveer 30% van de hoofdtrauma’s bij kinderen onder de 1 jaar wordt veroorzaakt door mishandeling.
- Hoofdtrauma’s zijn, na ongevallen met motorvoertuigen, de tweede doodsoorzaak bij kinderen in het algemeen en de eerste doodsoorzaak bij mishandelde kinderen.
- 55-95% van de intracraniële bloedingen onder de 2 jaar wordt veroorzaakt door mishandeling.
- Ongevallen (bv. val van een luiertafel) zijn zelden of nooit de oorzaak van zware letsels zoals een bloeding of schedelfractuur.”

1.3.5.3 Institutionele en structurele kindermishandeling

Institutionele en structurele kindermishandeling zijn wellicht de minst gekende vormen van kindermishandeling.

Voorbeelden van structurele of maatschappij gebonden vormen van mishandeling, zijn fouten in onze maatschappelijke structuur die het kind benadelen.

Voorbeelden hiervan kunnen zijn het gebrek aan speelruimte of verkeerssituaties die voor kinderen bedreigend en gevaarlijk zijn.

Institutionele mishandeling is mishandeling die plaats vindt binnen een maatschappelijke instelling waar kinderen verblijven. Dit kan gaan over school, internaat, jeugdinstelling, ziekenhuis...

Een voorbeeld hiervan is wanneer een kind veelvuldig geplaatst en verplaatst wordt, wat desalniettemin bedoeld is om het kind te helpen maar toch een negatieve impact kan hebben op de ontwikkeling en hechting (Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, 2016).

1.3.5.4 Psychogene dwerggroei (failure to thrive)

Met psychogene dwerggroei of failure to thrive wordt bedoeld dat een kind een beduidend lager gewicht heeft dan verwacht en/ of dat het kind minder in gewicht toeneemt. Vaak is dit te wijten aan verwaarlozing door de ouders.

Failure to thrive komt vrij vaak voor in de eerste 2 levensjaren van het kind. Het is een beschrijving van een fysieke staat. Failure to thrive is geen vaststaande diagnose.

Kenmerken van de fysieke staat zijn: groeivertragingen, lage spierspanning, weinig of ongelukkige gezichtsuitdrukking (DePanfilis, 2006).

In de praktijk komen de verschillende vormen van kindermishandeling door elkaar voor. Bij seksueel misbruik is er bijvoorbeeld altijd een combinatie met lichamelijke mishandeling of psychische mishandeling (Wolzak, 2001).

1.4 Risicofactoren

Wanneer er sprake is van één van bovengenoemde vormen van kindermishandeling is de oorzaak doorgaans een combinatie van factoren. Het in kaart brengen van de risicofactoren zou een grotere kans op kindermishandeling kunnen voorkomen. De voornaamste risicofactoren worden meestal in de volgende categorieën onderverdeeld: risicofactoren van de ouders, van het kind en van het gezin (van Rooijen, Bartelink & Berg, 2013). Hieronder worden deze verder toegelicht. De specifieke risicofactoren voor seksueel misbruik verschillen van deze van de ouders, het kind en het gezin en worden daarom afzonderlijk besproken.

1.4.1 Risicofactoren ouders

Wanneer de ouders zelf problemen hebben, in moeilijke omstandigheden leven en niet weten hoe ze moeten omgaan met het kind, blijkt het risico op mishandeling toe te nemen (van Rooijen, Bartelink & Berg, 2013).

Vaak gaat het om persoonlijke problemen zoals verslaving, psychische problemen of lichamelijke ziekte. Er is onvoldoende aandacht van de ouder voor het kind. Ook wanneer de ouders hun zware jeugd jaren moeilijk kunnen verwerken, vergroot dat het risico op kindermishandeling. Ouders zijn zich dan meestal niet bewust van wat het kind nodig heeft of missen de vaardigheden en/of middelen om het kind te geven wat het nodig heeft (Wolzak, 2001).

1.4.2 Risicofactoren kind

Soms heeft het kind zelf bepaalde problemen waardoor het extra kwetsbaar is, bijvoorbeeld kinderen die extra zorg vragen. Die extra zorg kan op verschillende manieren invulling krijgen: zo verblijven kinderen die te vroeg geboren zijn, meestal in de couveuse waardoor de ouders soms moeite hebben met het opbouwen van een band met hun kind. Daarnaast kan het voorkomen dat kinderen met een lichamelijke of een verstandelijke beperking vaak niet voldoen aan de verwachtingen van de ouders. Ook zij kunnen daarom extra kwetsbaar zijn voor kindermishandeling. Ook kinderen met een zwakke gezondheid kunnen de ouders meer stress bezorgen. Op dezelfde manier lopen huilbaby's een vergroot risico op mishandeling. Tenslotte vormt de leeftijd van het kind een risicofactor: jonge kinderen zijn weerlozer dan

wat oudere kinderen en zijn daarom veel kwetsbaarder. Ze zijn erg afhankelijk van hun ouders. Ook gedrags- en ontwikkelingsproblemen bij het kind blijken het risico te vergroten (van Rooijen, Bartelink & Berg, 2013).

1.4.3 Risicofactoren gezin

In gezinnen waar kindermishandeling voorkomt, hangt meestal een negatieve sfeer. In de zin dat er vaak weinig verbondenheid en rust is. De relatie tussen de ouders is vaak gewelddadig, instabiel en er ontstaan snel conflicten. In alleenstaande gezinnen, grote gezinnen en samengestelde gezinnen is de stress voor de opvoeder groter en daardoor vergroot de kans op mishandeling. Een andere risicofactor kan de werkloosheid en het laag opleidingsdiploma van de ouders zijn. Sommige onderzoekers zeggen dat armoede een rol speelt bij mishandeling, terwijl anderen er juist op wijzen dat met uitspraken zoals deze voorzichtig moet worden omgegaan en ondanks de financiële problemen van de ouders, ze goed voor hun kind zorgen (van Rooijen, Bartelink & Berg, 2013).

1.4.4 Risicofactoren seksueel misbruik

Seksueel misbruik komt zowel voor in gezinnen die goed lijken te functioneren als bij gezinnen waar chaos en onrust heerst. Meisjes lopen een hoger risico dan jongens, maar wanneer het kind opgroeit bij één ouder, dan hebben zowel jongens als meisjes evenveel kans op seksueel misbruik. Ook wanneer de moeder, letterlijk of eerder emotioneel afwezig is, komt het misbruik vaker voor. De plegers hebben in hun jeugd vaak te maken gehad met negatieve ervaringen zoals verwaarlozing of misbruik. Ze kunnen zich moeilijk tot niet inleven in wat het kind voelt (van Rooijen, Bartelink & Berg, 2013).

1.5 Signalen kindermishandeling

Hoe weet je of een kind mishandeld en/ of misbruikt wordt? Kinderen zullen zelf vaak geen hulp vragen omdat ze afhankelijk zijn van mensen in hun omgeving. In de meeste gevallen is de dader iemand uit de naaste omgeving, 96% van de kinderen is mishandeld door de biologische ouder. Personen uit de omgeving kunnen signalen opvangen die kunnen wijzen op mishandeling. De signalen die de personen uit hun omgeving kunnen opvangen zijn geen direct bewijs van kindermishandeling. Als we spreken over signalen, dan gaat dit over zowel lichamelijke letsels als gedragsveranderingen bij het kind (Bokhove-van Wensveen, 2007).

Een kind zal indirect en onbewust die signalen uitzenden (Wolzak, 2001). Er zijn ook kinderen die mishandeld worden maar geen signalen uitzenden, in dit geval is het erg moeilijk om kindermishandeling vast te stellen (Bokhove-van Wensveen, 2007).

Als er sprake is van fysieke mishandeling, wordt er meteen gedacht aan blauwe plekken. Dit is dan ook het meest voorkomende letsels bij fysieke mishandeling. Hierbij moet gekeken worden naar de medische en sociale context, het ontwikkelingsstadium van het kind en er moet geluisterd worden naar de uitleg over de oorzaak. Als er geen medische verklaring of een andere verklaring wordt gevonden, kan het vermoeden van kindermishandeling ontstaan. Een ander letsel dat vaak voorkomt zijn brandwonden. Brandwonden komen vaker voor bij verwaarlozing dan bij fysieke mishandeling. Een verklaring hiervoor is dat er vaak niet meteen medische hulp wordt toegediend. Brandwonden kunnen op verschillende manieren ontstaan. Het kan gaan om een ongeluk, er kan sprake zijn van inadequate supervisie of ze kunnen opzettelijk worden toegediend.

Andere signalen die op fysieke mishandeling kunnen wijzen zijn hoofdletsels, één of meerdere breuken en bijtonden (Dekker, Smets, Kaïret & Peremans, 2013).

Naast fysieke letsels zijn er de veranderingen in het gedrag van het kind. Kinderen die mishandeld worden, vertonen vaak emotionele en/of gedragsproblemen (Dekker, Smets, Kaïret & Peremans, 2013).

Toch mag er niet altijd meteen gedacht worden aan kindermishandeling als een kind gedragsveranderingen vertoont. Een kind kan omwille van verschillende redenen slechter presteren op school. Denk maar aan wanneer ze te maken hebben met een (v)chtscheiding in het gezin (Bokhove-van Wensveen, 2007).

Bovendien kan het soort gedragsveranderingen ook zeer uiteenlopend zijn. Het kan gaan over woede-uitbarstingen, maar evengoed om nachtmerries, eetstoornissen, angst, teruggetrokken gedrag of een depressie. Gedragsveranderingen komen het vaakst voor bij fysieke mishandeling en seksueel misbruik (Dekker, Smets, Kairet & Peremans, 2013).

Bij het vaststellen van kindermishandeling is er nood aan meer dan één signaal, er is een combinatie nodig van verschillende signalen (M.M., Wagenaar-Fischer et al., 2010). Hieronder worden de signalen opgelijst per vorm van kindermishandeling.

1.5.1 Lichamelijke verwaarlozing

De signalen van kinderen tussen 0 – 12 jaar kunnen de volgende zijn: slecht verzorgd uiterlijk, valse huid, dof haar, bloedarmoede, veel infecties (vooral van de huid), achterblijvende of rommelige groeicurve, algehele retardatie (taal, psychomotoriek), onbeweeglijkheid, trieste blik, wantrouwen ten aanzien van volwassenen, uitstraling van isolement, te dik, regelmatig buikpijn, hoofdpijn of flauwvallen, niet zindelijk op de leeftijd dat het hoort, groeiachterstand, voedingsproblemen/eetstoornissen, oververmoeidheid/slaapproblemen, vaak ziek en achterblijven van motoriek (Handelingsprotocol, 2019).

1.5.2 Psychische verwaarlozing

Vaak voorkomende signalen bij psychische verwaarlozing bij kinderen tussen 0 – 12 jaar zijn: allemansvriend(in) zijn, veel rondhangen op school of in de klas, veel aandacht vragen op negatieve wijze, principiële niet-knuffelaars of juist alsmaar wel knuffelen, op de schoot willen, zwerven, crimineel gedrag en een soms opvallend jong gezicht met toch ernstige blik (Handelingsprotocol, 2019).

1.5.3 Lichamelijke mishandeling

Signalen van lichamelijke mishandeling kunnen worden opgedeeld onder signalen van geweld en signalen van verbranding. Hieronder worden de signalen weergegeven van kinderen tussen 0 – 12 jaar.

Aan geweld moet gedacht worden als het letsel een herkenbare vorm heeft, bijvoorbeeld de afdruk van een hand, vingers, tanden of een riem. Wanneer het letsel op een plaats wordt aangetroffen waar op basis van een ongeval geen letsel verwacht wordt of de anamnese geen of onvoldoende verklaring geeft voor vorm, grootte of lokalisatie van het letsel (Bilo, 1996).

Bij geweld zijn volgende signalen van belang: blauwe plekken (veel, vaak en op vreemde plaatsen), fracturen (meer dan twee keer per jaar), snij-krab-en bijt wonden, veel littekens, veel school- of kinderopvangverzuim wegens “ziekte”, afwijkende groei-of gewichtscurve, angst of schrikreacties bij onverwacht lichamenlijk contact en het kind komt steeds bij andere artsen/ziekenhuizen.

Signalen van verbranding

Aan verbranding door mishandeling moet gedacht worden aan de plaats: handpalmen, voetzolen, enkels en polsen, genitalia, perineum, billen. Ook aan de begrenzing: vaker scherp begrensde laesie bij mishandeling dan bij verbranding door een ongeval, bijvoorbeeld brandwonden door sigaretten zijn opvallend rond en scherp begrensd. Daarnaast is ook de symmetrie van belang: bij mishandeling is de wonde vaker symmetrisch dan bij verbranding door een ongeval. De wonde is vaak verwaarloosd. Voor de brandwonden zijn geen adequate verklaringen (Handelingsprotocol, 2019).

1.5.4 Psychische mishandeling

Bij psychische mishandeling van kinderen tussen 0 – 12 jaar komen de volgende signalen vaak voor: eet-, slaap- en leerproblemen, passief, meegaand, apathisch, lusteloos, agressie (meestal bij jonge jongens), depressies (meestal bij jonge meisjes), nervositeit, veel huilen, gering gevoel van eigenwaarde, teruggetrokken gedrag (Handelingsprotocol, 2019).

1.5.5 Seksueel misbruik

Bij seksueel misbruik kunnen we de signalen opdelen in medische symptomen, seksueel misbruik peuters/kleuters, seksueel misbruik van meisjes in de schoolleeftijd en seksueel misbruik van jongens.

Onder medische symptomen kunnen de volgende signalen geplaatst worden: geslachtsziekten, seropositiviteit, psychosomatische klachten (met name buikpijn), menstratieklachten, preoccupatie met maagdenvlies (zowel bij allochtone als autochtone meisjes), braken, plassen of poepen in bed, broekpoepen, recidiverende urineweginfecties of fluor vaginalis met infecties (zich ook uitend in sterke preoccupaties en poetspartijen van de moeder in de genitaalstreek van het kind op grond van verdenking van of angst voor seksueel misbruik), letsel in of rond de vagina en anus, uitslag rond de mond (door pijpen of likken), rode en schrale huid bij bilspleet en tussen bovenbenen door dry intercourse, grote gedefloreerde vaginaopening (signaal moet worden vastgesteld door kinderarts en niet door JGZ), angst voor rugligging op onderzoeksbank, spastische reactie of juist schaamteloze expositie van genitaal gebied en pijn en blauwe plekken op bovenbenen.

Seksueel misbruik bij peuters/kleuters kan gekenmerkt worden door: houderige motoriek, onderlichaam op slot, contactangst en –afweer, zich niet uit willen kleden, erotiserend gedrag, klampers (bv. veel lichamelijk contact zoeken met andere volwassenen) of juist afstandelijk, slaapproblemen, bang in het donker, secundair onzindelijk, chronisch buikpijn, bang voor mannen, apathisch, terugtrekken in fantasie en masturberen, 'rijen' en 'hangen'.

Bij seksueel misbruik van meisjes in de schoolleeftijd komen de volgende signalen voor: dalende leerprestaties, gedragsproblemen (meestal teruggetrokken, later meer acting-out), slaapgebrek, veel schoolverzuim, grote kennis van seksuele zaken of een preoccupatie daarmee, vroegrijp, erotiserend, wervend gedrag, veel vage klachten, bang om ongesteld te worden, vragen om de pil, anorexia en boulimia met vetzucht (zichzelf onaantrekkelijk maken).

Seksueel misbruik van jongens, komt meestal voor bij affectief verwaarloosde jongetjes op lagereschoolleeftijd. De signalen die opgemerkt kunnen worden zijn: timide, kwetsbare jongens, mietje, pispaal, depressief of agressief, angst voor controleverlies, wantrouwend,

overcompenserend ‘Rambo’- gedrag, neiging tot uit de hand lopende seksuele spelletjes met jongere kinderen, identiteitsproblemen (ben ik hetero, homo, bi of niets), sterke gevoelens van machteloosheid, alcohol- en/of druggebruik, acting out, suïcidepogingen, sterke angst voor aids of andere geslachtsziekten, beschikking over veel geld of onverklaarbare dure cadeaus (Handelingsprotocol, 2019).

1.5.6 Extra signalen

Vaak komen er ook nog extra signalen voor bij kindermishandeling. Bij kinderen tussen 0 – 4 jaar kunnen volgende signalen opgemerkt worden: het kind is bang voor de ouder, lichaam stijf houden bij optillen, angstig bij het verschonen, driftbuien en vertraagde spraaktaalontwikkeling (cave mutisme, angst, verwaarlozing, hersenschade).

Bij kinderen tussen 12 – 19 jaar komen volgende extra signalen voor: suïcidaal gedrag, anorexia, boulimia, weglopen van huis, crimineel gedrag, verslaafd aan alcohol of drugs, promiscuïteit/prostitutie en relationeel geweld.

1.6 Aanpak kindermishandeling

Met kindermishandeling krijgt niemand graag te maken. Toch is het belangrijk dat als je een vermoeden hebt dat een kind mishandeld, verwaarloosd of seksueel misbruikt wordt, je daar melding van maakt. Iedereen kan contact opnemen met de hulplijn Geweld, Misbruik en Kindermishandeling, ook als je zelf slachtoffer bent. Dit kan op de hulplijn 1712 of via mail (Kind&Gezin, 2019).

1.6.1 Beleid in België

In België is niemand verplicht om kindermishandeling te melden aan de gerechtelijke diensten. Wel staan er een aantal bepalingen in het Belgisch Strafwetboek om plegers van kindermishandeling te straffen. Toch is de plegers straffen niet altijd de beste oplossing. Er wordt beter hulpverlening ingezet om de leefomstandigheden van het kind te verbeteren.

Sinds maart 2010 bestaat in België het ‘Protocol Kindermishandeling’. In dit protocol staat een stappenplan dat kan gebruikt worden bij de aanpak van kindermishandeling. Het helpt professionelen om op een gepaste manier (vermoedens van) kindermishandeling aan te pakken. Daarnaast is het Vlaams Forum Kindermishandeling (VFK) opgericht. Dit forum wordt gebruikt als overlegorgaan en om adviezen uit te brengen aan de betrokken ministers (Vinck et al., 2016).

1.6.2 Vertrouwenscentrum Kindermishandeling

In België is er het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling. Deze is gemandateerd door de Vlaamse regering als Centrum voor Hulpverlening bij Kindermishandeling, Seksueel Misbruik en/ of Verwaarlozing.

De centra zijn actief in alle provincies en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Bij het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling werken maatschappelijk werkers, psychologen, pedagogen en artsen. Het team is dus multidisciplinair samengesteld. Het helpt gezinnen en hulpverleners bij advies, ondersteuning en hulp bij kindermishandeling of bij vermoedens van kindermishandeling. Er wordt gezocht naar passende hulpverlening voor de

gezinnen waarbij de veiligheid en het welzijn van het kind centraal staat. De hulpverlening die het centrum aanbiedt, is volledig gratis.

Op de website van het Vertrouwenscentra Kindermishandeling worden volgende kerntaken vermeld:

- Hulpverlening bieden om mishandeling te stoppen en veiligheid installeren voor de betrokken kinderen
- Nastreven van individueel en relationeel herstel voor de betrokken minderjarigen
- Stimuleren van kennis en deskundigheid over kindermishandeling en het sensibiliseren van de samenleving voor de problematiek van kindermishandeling

(Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, 2019).

Wie mag melden bij het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling? Personen die mogen melden, moeten geen familie zijn van het kind en moeten ook geen professionele band hebben met het kind. Dus zowel (groot)ouders, leerkrachten, burens, leiding van de jeugdbeweging als gewoon betrokken burgers mogen melden.

De taken van het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling zijn heel breed. Ze staan zowel in voor advies, ondersteuning, coördinatie, diagnostiek, hulpverlening als preventie.

Het Centrum verleent advies aan personen en gaat na of hun ongerustheid terecht is en of de situatie al dan niet over kindermishandeling gaat. De risico's en de ernst van de situatie worden ingeschat en zo wordt er gezocht naar de gepaste oplossing.

Diepgaande ondersteuning zoals meerdere telefoongesprekken of een grondige bespreking in het Vertrouwenscentrum behoren tot ondersteuning.

Naast advies en ondersteuning zorgt het Centrum ook voor een goede coördinatie tussen de verschillende hulpverleningsinstanties.

Het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling voert ook psychodiagnostisch onderzoek uit. Dit gaat meestal over een belevingsonderzoek, anamnese, observaties en exploratie. Dit is vaak afhankelijk van de problematiek (Galle, J., 2014).

Het centrum staat niet alleen in voor hulpverlening indien er sprake is van kindermishandeling. Ze hebben ook een preventieve taak, namelijk het sensibiliseren van de samenleving door het geven van vormingen en infosessies omtrent kindermishandeling (Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, 2019).

De hulpverleners werken steeds samen met de ouders en het kind. Indien de hulpverleners niet meer verder kunnen in ernstige situaties van kindermishandeling, dan kan het Vertrouwenscentrum een opdracht Maatschappelijke Noodzaak (MaNo) krijgen. Deze procedure geeft het gezin een laatste kans om iets aan hun situatie te veranderen. Als zij niet bereid zijn vrijwillig iets te veranderen, dan heeft het Vertrouwenscentrum het mandaat om het dossier over de maken aan het Jeugdparket en een Jeugdrechter te vorderen (Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, 2019).

1.7 Risicotaxatie

Hieronder wordt er ingegaan op de verschillende vragenlijsten die bestaan. De uitkomsten van de vragenlijsten kunnen gebruikt worden om verder onderzoek uit te voeren en kunnen vergeleken worden met observaties van en gesprekken met het kind door leerkrachten (Mol, 2017). Elk instrument meet andere zaken met betrekking tot kindermishandeling en aan elke vragenlijst zijn voor- en nadelen gekoppeld. Hieronder worden enkele belangrijke instrumenten opgesomd.

1.7.1 *Childhood Experiences of Violence Questionnaire (CEVQ)*

De Childhood Experiences of Violence Questionnaire is een korte en eenvoudige vragenlijst die diverse contexten bevroegt. Zo kan men nagaan of het misbruik in de thuiscontext, schoolcontext of vrije tijd plaatsvindt (Lauwers & Van de Walle, 2010).

De Childhood Experiences of Violence Questionnaire (Walsh e.a. 2007) kan afgenomen worden bij jongeren tussen 12 en 18 jaar. De vragenlijst is dus niet geschikt voor kinderen onder de 12 jaar. Het is een Engelstalige vragenlijst die bestaat uit twintig hoofdvragen die worden gevolgd door enkele follow-up vragen. De blootstelling van jongeren aan meerdere vormen van mishandeling wordt in de CEVQ bevroegt. De CEVQ is een zelf rapporterende vragenlijst en meet specifieke vormen van kindermishandeling:

- Pestgedrag tussen leeftijdsgenoten (verbaal-fysiek)
- Getuige zijn van huiselijk geweld
- Fysiek misbruik
- Emotioneel misbruik
- Seksueel misbruik.

De CEVQ heeft een goede interne consistentie en matige tot goede 2 weken durende test-hertestbetrouwbaarheid. Constructvaliditeit werd aangetoond: lichamelijk en seksueel misbruikte jongeren hadden een grotere kans om klinische traumatische symptomen te melden in vergelijking met elk van beide typen alleen.

1.7.2 International Child Abuse Screening Tool - Child Home/Child Institution (ICAST- CH/ICAST-CI)

De ICAST-vragenlijst (IPSCAN, 2007) werd op aanvraag van de VN-secretaris ontwikkeld door IPSCAN met ondersteuning van Unicef en de OAK-foundation. Verschillende experts uit 43 verschillende landen werkten mee aan de ontwikkeling ervan. Hieruit volgen 3 vragenlijsten: ICAST-P voor ouders (Runyan et al., 2009), ICAST-R voor (jong)volwassenen (Dunne et al., 2009), en ICAST-C voor minderjarigen (Zolotor et al., 2009).

De vragenlijst wordt opgesplitst in 2 delen: ICAST-CH is de thuisversie en de ICAST-CI, de school- en werkversie. De ICAST-CH, de thuisvragenlijst, bestaat uit 52 vragen en een aantal follow-up vragen. Deze lijst be vraagt ervaringen van kinderen en jongeren met geweld in de thuisomgeving. De school- en werkversie bestaat uit 58 vragen en ook een aantal follow-up vragen. Deze gaat het geweld in de school-, werk- of instellingscontext na.

In 2010 werden de Vlaamse varianten ervan ontwikkeld. Deze zijn gebaseerd op de oorspronkelijke Engelstalige ICAST-C maar ze werden aangepast aan de Vlaamse context en de leefwereld van Vlaamse kinderen en jongeren. De Vlaamse vragenlijsten kunnen gebruikt worden voor kinderen vanaf 11 jaar. Er zijn vragenlijsten voor kinderen vanaf 11 tot 13 jaar en vragenlijsten voor jongeren vanaf 14 tot 18 jaar (Van Haeken, Verdonck, Groenen, 2018).

Vragen die kunnen voorkomen in de vragenlijst:

- ‘Gebruikte er iemand alcohol of drugs, en gedroeg die zich zo dat je bang werd?’
- ‘Zag je iemand die messen, geweren, stokken of andere dingen gebruikte om iemand anders pijn te doen of bang te maken?’
- ‘Kreeg je te weinig eten of drinken, ook al was er genoeg voor iedereen?’
- ‘Sloeg iemand je opzettelijk met de blote hand?’

(Van Haeken & Verdonck, 2018).

1.7.3 Child Abuse Risk Evaluation (CARE NL)

De Child Abuse Risk Evaluation (De Ruiter, 2005) is een vragenlijst die gebruikt wordt voor de inschatting van het risico op kindermishandeling bij kinderen tussen 0 en 18 jaar. De CARE NL is een vragenlijst die kan worden gebruikt door professionelen die een inschatting dienen te maken van het risico op kindermishandeling (Nederlands Jeugdinstituut, 2019).

De lijst bestaat uit 18 items verdeeld over vier subschalen: Ouderlijke factoren, Ouder-kind factoren, Kindfactoren en Gezinsfactoren. Ook is er een risicofactor (nummer 18) die alleen

van toepassing is in gevallen van (een vermoeden van) seksueel kindermisbruik (Kenniscentrum kinder- en jeugdpsychiatrie).

De gevonden waarden voor de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid waren goed, evenals de predictieve validiteit (de Ruiter, Hildebrand & van der Hoorn, 2012).

1.7.4 Vragenlijst Vervelende en Nare Gebeurtenissen (VVNG)

In de Vragenlijst Vervelende en Nare gebeurtenissen (Lamers-Winkelmann, F. & Bijl, B., 2007) worden heel specifieke handelingen bevraagd. De VVNG is een samengestelde vragenlijst, het is een combinatie van de Dating Violence Questionnaire (Douglas & Straus, 2006) en de Parent-Child Conflict Tactics Scale, child-report version (CTS-PC; Straus, 2001; Straus, Hamby, Finkelhor, Moore & Runyan, 1998). Het is een Nederlandse vragenlijst die bestaat uit 112 vragen die geschikt is voor kinderen en jongeren tussen 12 en 16 jaar. De vragenlijst is erg uitgebreid, verschillende vormen van kindermishandeling worden bevraagd: fysieke/ psychische verwaarlozing, seksueel misbruik, lichamelijke/ psychische mishandeling (Lauwers & Van de Walle, 2010).

Een betrouwbare en valide meting van kindermishandeling en misbruik in de VVNG wordt bemoeilijkt door het feit dat er geen objectieve afbakeningen bestaan (Lamers-Winkelmann, Slot & Bijl, 2007).

Vragen die voorkomen in de vragenlijst zijn:

- Mijn moeder/vader heeft mij tegen de grond gegooid of geslagen
- Mijn moeder/ vader heeft me door elkaar geschud
- Ik ben gepest door mijn klasgenoten
- Ik heb deelgenomen aan een serieuze vechtpartij op school.

(Vrije universiteit, PI Research, 2005).

1.7.5 Licht Instrument Risicotaxatie Kindveiligheid (LIRIK)

Op basis van signalen, risicofactoren en beschermende factoren, maak je een inschatting voor kindermishandeling via de LIRIK (ten Berge, I., Eijgenraam, K. & Bartelin, C., 2014). De LIRIK is een checklist die wordt gebruikt door professionals uit jeugdzorg en volwassenzorg (jeugdhulpverleners, artsen en verpleegkundigen, pedagogisch medewerkers, schoolmaatschappelijk werkers, jeugdbeschermers, hulpverleners in de vrouwenopvang) die

in hun dagelijks werk moeten beoordelen en beslissen over de veiligheid van kinderen en jongeren (Nederlands jeugdinstituut, 2014). De checklist kan helpen bij het beoordelen of er sprake is van kindermishandeling. Het kan helpen om op een gepaste manier te beoordelen of een kind thuis veilig is, nu en in de toekomst. De LIRIK kan worden ingezet bij kinderen en jongeren van 0 tot en met 18 jaar (Wijkteams werken met jeugd, 2018).

Voorbeelden van items die voorkomen in de vragenlijst zijn:

‘Zijn er feiten die wijzen op recent:

- Lichamelijk geweld
- Psychisch geweld
- Lichamelijke verwaarlozing
- Emotionele verwaarlozing
- Seksueel misbruik
- Getuige van huiselijk geweld.’

‘Functioneren als opvoeder:

- Eerder een kind mishandeld, verwaarloosd of misbruikt
- Ontoereikende pedagogische kennis en/of vaardigheden
- Bagatelliseren/ontkennen aangetoonde kindermishandeling
- Negatieve houding t.a.v. kind.’

(Nederlands jeugdinstituut, 2014).

2. Kindermishandeling in schoolse settings

2.1 Trauma in de klas

De signalering van kindermishandeling door scholen/ leerkrachten moet veel beter. Veel leerkrachten vermijden het onderwerp, er is sprake van handelingsverlegenheid. In elke klas zitten er minimaal drie tot zeven kinderen die te maken hebben gehad met mishandeling (Vink e.a., 2016). Veel kinderen die zelf te maken hebben gehad met mishandeling voelen zich in de steek gelaten (Horeweg, 2017).

2.1.1 Wat is een trauma?

Meer en meer komen kinderen die overweldigende gebeurtenissen hebben meegemaakt of die littekens dragen van mishandeling of verwaarlozing de school binnen. Ze hebben gebeurtenissen meegemaakt die een grote impact gehad hebben op hun leven of ze zitten nog middenin die gebeurtenissen.

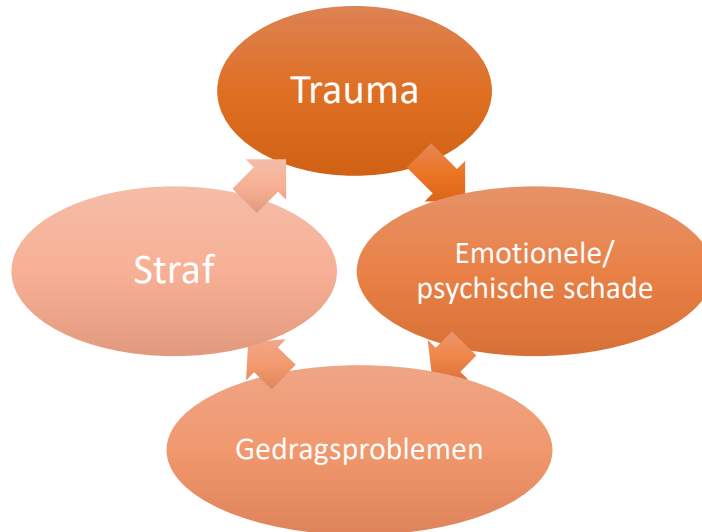
Trauma betekent letterlijk ‘wonde’ (Lindauer & Boer, 2013). Het is een gevolg van iets, van een beschadiging. Een psychotrauma lijkt op een lichamelijk trauma omdat er tijd nodig is om te herstellen van wat tot verwonding en pijn heeft geleid. Bij kindermishandeling kan er sprake zijn van een lichamelijk trauma of een psychotrauma, dit kan ook in combinatie (Horeweg, 2017).

2.1.2 Traumacyclus

Als een trauma emotionele of psychische schade veroorzaakt bij een kind, dan kunnen ze gedragingen stellen die ervoor zorgen dat ze mogelijk nieuwe trauma's ontwikkelen. Dat kan door hun eigen acties, bijvoorbeeld omdat ze gewelddadig zijn. Dit kan ook door de consequenties die daaraan vastzitten, bijvoorbeeld doordat ze gestraft worden.

De traumacyclus moet dus doorbroken worden, dit is een moeilijke taak voor de school.

De cyclus kan alleen doorbroken worden als de leerkracht bereid en in staat is om het versturende gedrag anders te beschouwen (Horeweg, 2017).

Figuur 1. De traumacyclus

Aangepast overgenomen van *Unlocking the door to Learning; Trauma-Informed Classrooms & Transformational Schools*, McInerney, M. & McKlindon, A., 2011, geraadpleegd op 2 april 2020, van <https://www.elc-pa.org/wp-content/uploads/2015/06/Trauma-Informed-in-Schools-Classrooms-FINAL-December2014-2.pdf>

Er zijn verschillende stappen om de traumacyclus te doorbreken.

Als eerste dient de leerkracht de goede en sterke kanten van het kind voor zichzelf te benoemen. Het is de bedoeling dat ze in gedachten hebben dat het gaat om een kind dat fouten maakt, maar ook zeker om een kind dat goede kanten heeft. Op die manier wordt er voorkomen dat er van een ‘kind’ en ‘verkeerd gedrag’ een ‘verkeerd kind’ wordt gemaakt. Daarnaast bedenkt de leerkracht wat hij of zij vindt van de leerling. Het is het doorlopen van zijn of haar aannames. Als 3de stap probeert de leerkracht te bedenken wat het kind wil met zijn/ haar gedrag. Wil het kind dat je boos wordt, wil het kind dat de leerkracht doet wat het kind wil? Zou het kunnen dat het kind de leerkracht nog niet vertrouwt? Is het een stressreactie? Allemaal zaken om mee rekening te houden.

In de voorlaatste stap zoekt de leerkracht de bewijzen voor zijn of haar aannames en hypothesen over wat het kind wil zeggen met zijn gedrag. Vaak zijn er moeilijk echte bewijzen te vinden. Als laatste is het belangrijk om acties te bedenken om het kind vooral te laten zien dat de leerkracht het niet in de steek laat en kan de leerkracht zich vooral richten op stressvermindering, in plaats van het ‘probleemgedrag’ (Horeweg, 2017).

2.2 De kracht van de leerkracht

Personen die veel contact hebben met het kind en de ouders, spelen een belangrijke rol in de aanpak van kindermishandeling (Bokhove-van Wensveen, 2007).

De leerkracht is vaak de eerste persoon om kindermishandeling op te sporen (Kenny, 2004).

De leerkracht is geen hulpverlener, maar door zijn relatie met de leerling kan hij een invloed hebben op de ontwikkeling van het kind. Zeker voor mishandelende kinderen kan hij een verschil betekenen voor hun welzijn (Mol, 2017). Vooral zijn/ haar houding speelt daarbij een grote rol. Wanneer de leerkracht interesse toont voor de leerling, betrokken is en goed luistert, kan de leerling de leerkracht in vertrouwen nemen en vertellen over zijn thuissituatie (Bokhove-van Wensveen, 2007). De leerkracht moet zich bewust zijn van de mogelijke impact van ingrijpende ervaringen op het dagelijks leven van kinderen. De leerkracht moet op een goede en ondersteunende manier kunnen omgaan met kinderen. Dit zorgt ervoor dat hun stressniveau kan dalen en hun natuurlijke veerkracht terug kan groeien. Kinderen die mishandeld zijn, hebben grenzen nodig. Die grenzen zorgen ervoor dat kinderen weten waar ze aan toe zijn en dat is veiliger dan het onbekende (Horeweg, 2017).

Wanneer de leerkracht het gevoel heeft dat er iets niet in orde is met de leerling moet hij/zij hier verder mee aan de slag. De leerkracht kan bijvoorbeeld de leerling observeren, overleggen met een collega... Vooral leerlingen die opvallen door hun storend gedrag, maar ook stille en teruggetrokken leerlingen, verdienen de nodige aandacht (Mol, 2017).

Kindermishandeling heeft gevolgen voor de ontwikkeling van het kind. Er zijn vaak gevolgen die merkbaar zijn in de klas. Het leren, aangaan van relaties, het reguleren van emoties en het gedrag zullen aangetast zijn (Horeweg, 2017).

De leerkracht kan de ontwikkeling van het kind op verschillende domeinen in kaart brengen aan de hand van het Leuvens observatieschema kindermishandeling (Figuur 2) van Adriaenssens, (1998). In de taal van leerlingen kunnen er veel zaken opgemerkt worden. De manier waarop de leerling iets zegt, wat de leerling zegt en of het kind over moeilijkheden vertelt. Ook het gedrag is een belangrijke factor. Welk gedrag stelt de leerling? Is er een gedragsverandering? Hoe is de relatie met leeftijdsgenoten? Lichamelijk vallen er ook verschillende zaken op. Zijn er lichamelijke klachten? Zijn er letsels/ blauwe plekken? Hoe is de algemene lichaamshouding van de leerling? Als laatste kunnen er ook zaken opgemerkt worden in symbolen: wat toont de leerling in zijn spel of tekeningen? Het ingevulde schema van de leerkracht kan een begin van een verdere aanpak en dus zeer waardevol zijn.

Taal
Wat zegt de leerling?
Hoe zegt de leerling iets?
Vertelt deze zelf iets over de moeilijkheden?
Gedrag
Wat toont de leerling?
Is er een plotselinge gedragsverandering?
Hoe is de relatie met leeftijdsgenoten: weinig of geen vrienden, achterdochtig...
Lichaam
Heeft de leerling lichamelijke klachten?
Zijn er letsels, blauwe plekken?
Hoe is de algemene lichaamshouding van de leerling?
Symbolen
Wat toont de leerling in zijn spel of tekeningen?

Figuur 2. Leuvens Observatieschema Kindermishandeling
Aangepast overgenomen van *Een stille leerling in je klas*, Mol, P., 2017.

Kennis van mishandeling helpt de leerkracht om de signalen snel op te pikken en te linken aan mishandeling. De leerkracht mag zich niet laten tegenhouden door zijn schrik om ouders vals te beschuldigen, het gevoel te hebben er toch niets aan te kunnen doen of niet weten wat ermee te doen (Bokhove-van Wensveen, 2007). Wanneer de leerkracht zich zorgen maakt om het kind, moet hij in eerste instantie gericht kijken, praten en luisteren (Eggermont & Andriaenssens, 1991). Het is belangrijk om in gesprek te gaan met het kind. In eerste instantie bestaat de kans dat het kind niets tegen je wil zeggen, dit is een normale afweerreactie. Een kind die mishandeld of verwaarloosd wordt zal volwassenen vaak wantrouwen. Er zijn altijd kinderen die liever niet aan iedereen vertellen hoe ze zich voelen of wat er thuis speelt. Het is

daarom belangrijk om duidelijk te maken aan het kind dat je er bent voor hem (Horeweg, 2017).

Als het lukt om als leerkracht een relatie aan te gaan met het kind, dan ben je een belangrijk rolmodel voor het kind. Dit kan de eerste keer zijn dat het kind een positieve relatie heeft met een volwassene. In de uren dat de kinderen bij jou in de klas zijn, kun je veel bereiken.

Verschillende studies laten zien dat een steunende omgeving belangrijk is voor een kind dat blootgesteld wordt aan mishandeling (Perry & Zsalavitz, 2016). De leerkracht is daar een van. Prioriteit in elke klas is de relatie tussen leerling en leerkracht. Voor die kinderen is dit van prioritair belang. Als je ze accepteert, ziet, hoort, een stem geeft, begrijpt, jezelf laat kennen... dan zullen ze zich veilig gaan voelen en kan je een vertrouwensband met het kind opbouwen (Horeweg, 2017).

Uit bovenstaande onderzoeken en literatuur blijkt dat leerkrachten van grote betekenis zijn voor hun leerling en in het bijzonder voor hen die zich in een moeilijke thuissituatie bevinden. Ze hebben echter vaak onvoldoende kennis over de signalen en meldprocedures van kindermishandeling (Kenny, 2004). Het is belangrijk dat leerkrachten zich bewust worden van de signalen en de melding/ doorverwijzing van kindermishandeling (Eggermont & Andriaenssens, 1991).

2.3 Beroepsgeheim

Bij leerkrachten ontstaan er vaak vragen en onduidelijkheden rond het beroepsgeheim wanneer ze geconfronteerd worden met (een vermoeden van) kindermishandeling. Moeten ze hun vermoedens delen? Zijn ze gebonden aan beroepsgeheim en mogen ze wel aangifte doen? Met wie mogen ze vertrouwelijke informatie delen?

Scholen zijn geen hulpverlenende organisatie en personeelsleden van onderwijsinstellingen zijn geen professionele hulpverleners. In principe is enkel een discretieplicht van toepassing. Daardoor kan een leerkracht geen zwijgrecht invoeren (Ankaert & Put). De definitie van discretieplicht wordt in de rechtsleer als volgt omschreven: *“De verplichting om bij het uitoefenen van een functie of ambt geen gegevens vrij te geven aan anderen dan diegenen die gerechtigd zijn er kennis van te nemen”* (De Paepe, 2015, pp. 1).

Discretieplicht is dus geen geheimhoudingsplicht, maar houdt in dat men discreet moet omgaan met vertrouwelijke gegevens. De informatie mag niet gedeeld worden met derden, enkel met collega's en leidinggevendenden als dit kan zorgen voor een betere (samen)werking. De term 'vertrouwensleerkrachten' kan verkeerd geïnterpreteerd worden, want ze vallen net zoals leerkrachten onder het ambtsgeheim. Ze kunnen geen volledige geheimhouding beloven aan de leerling. Daarom is het belangrijk om de leerling daar meteen over te informeren en uit te leggen wat de discretieplicht inhoudt. Leerkrachten kunnen verwijzen naar andere hulpverleningen, zoals het CLB dat wel beroepsgeheim heeft (De Paepe, 2015).

Er zijn echter enkele uitzonderingen op het ambtsgeheim.

Als eerste moet de informatie doorgegeven worden aan de ouders. Ouders hebben ouderlijk gezag over hun kind omdat minderjarigen handelingsonbekwaam zijn. Ze hebben het recht op informatie over hun kinderen en dus ook het recht om beslissingen te nemen over en voor hun minderjarig kind. Ze hebben hoe dan ook recht op onderwijs gerelateerde informatie.

Een tweede uitzondering is als er sprake is van een noodtoestand. In zo'n geval is de school verplicht om de informatie te delen met derden. Er wordt dan gesproken van een juridische noodtoestand, wat betekent dat men de discretieplicht mag schenden om belangrijke waarden te vrijwaren.

Misdrijven moeten door de school gemeld worden aan de Procureur des Konings. Het gaat echter eerder over een 'morele' plicht omdat de wet geen sanctie voorziet als dit niet gebeurt.

De school kan niet enkel informatie uitwisselen met derden, maar ze zijn ook verplicht om hulp te bieden als ze vernemen dat een leerling in groot gevaar verkeert. Doen ze dit niet, dan maken ze zich schuldig aan ‘schuldig verzuim’ (De Paepe, 2015). Schuldig verzuim wordt als volgt beschreven: *“Wie kennis heeft van het feit dat iemand in een toestand van groot gevaar verkeert, moet hulp verlenen of verschaffen als hij kan helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Doet hij dit niet, dan kan hij strafrechtelijk veroordeeld worden wegens schuldig hulpverzuim.”* (Versweyvelt & Put, 2018).

Als de school toestemming heeft van de ouder of voogd en van de minderjarige leerling dan kunnen ze de informatie bespreken met andere derden dan collega’s en leidinggevenden, bijvoorbeeld hulpverleners. Dit is bij het beroepsgeheim anders. Hierbij kan de toestemming van de ouders of voogd, de hulpverlener niet bevrijden van zijn beroepsgeheim.

Een laatste uitzondering is de informatie-uitwisseling tussen hulpverlening en onderwijs. Er mag geen vertrouwelijke informatie worden gedeeld met onderwijspersoneel door hulpverleners en zorgverstrekkers. Een uitzondering hierop is het CLB. Zij mogen wel relevante informatie uitwisselen. Dit staat beschreven in Art. 36 CLB-decreet en art. 9 Besluit Vlaamse regering betreffende het multidisciplinair dossier (BVR MDD) (De Paepe, 2015).

2.4 Bestaand onderzoek naar kennis van leerkrachten

In een Amerikaans onderzoek, Teachers' Attitude and Knowledge of Child Maltreatment, uit 2001 werd de zelf rapporterende kennis van leraren onderzocht. Er werd nagegaan of leerkrachten op de hoogte zijn van de symptomen van kindermishandeling, de meldprocedures en juridische kwesties rond kindermishandeling.

De vragenlijst die gebruikt werd tijdens het onderzoek was de Educators and Child Abuse Questionnaire (ECAQ) (Kenny, 2001).

De vragen die 200 leerkrachten beantwoordden gingen over:

- Bewustzijn van tekenen en symptomen van kindermishandeling
- Kennis van meldprocedures
- Attitudes
- Ernst van kindermishandeling

De conclusie van het onderzoek was dat leerkrachten zich weinig bewust zijn van de signalen van kindermishandeling en van de meldprocedures. Dit heeft invloed op het melden van een vermoeden van misbruik. Er is behoefte aan een gestandaardiseerde training voor leerkrachten over de signalen van kindermishandeling en de doorverwijzing (Kenny, 2004).

Bij het tweede onderzoek, Child abuse reporting: teachers' perceived deterrents, werd een enquête afgenomen van 197 leerkrachten. De vragenlijst ging over demografische informatie, kennis van wetten en procedures en 2 casussen van wettelijk rapporteerbare kindermishandeling.

Dit onderzoek had 3 algemene doelstellingen:

1. Het aantal meldingen van misbruik door leerkrachten, hun kennis van kindervetten en meldingsprocedures en hun waargenomen afschrikmiddelen bij het melden van kindermishandeling bepalen
2. Nagaan of er rapportages naar geslacht of etnische afkomst zijn
3. Reacties van leerkrachten op casussen te evalueren

Uit dit onderzoek bleek dat leerkrachten onvoldoende kennis hadden over de tekenen, symptomen en meldingsprocedures voor kindermishandeling. De meest voorkomende redenen waarom leerkrachten hun vermoedens van kindermishandeling niet melden, is als eerste de angst om een onnauwkeurige melding te doen. Daarnaast hebben ze het gevoel dat

kinderbeschermingsdiensten gezinnen niet helpen en de laatste reden is dat er geen duidelijke fysieke tekenen zijn van kindermishandeling.

De meeste leerkrachten hadden nog nooit een rapport over kindermishandeling ingediend. Er is duidelijk behoefte aan meer training/ kennis voor de leerkrachten om zich zelfverzekerd te voelen bij het maken van een rapport over kindermishandeling (Kenny, 2001).

Het recentste onderzoek uit 2011 is de *Questionnaire Assessment of Situations of Child Abuse*. Dit onderzoek werd gestart naar aanleiding van beschouwingen en verzuchtingen van leerkrachten uit het Nederlandstalig Brussels onderwijs. Het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Brussel ontwikkelde samen met Prof. Dr. Johan Vanderfaeillie (VUB Faculteit Psychologie en Educatieve wetenschappen, departement Klinische en Levensloopsychologie) en Prof. Dr. Chris Schotte (VUB Faculteit Psychologie en Educatieve wetenschappen, departement Klinische en Levensloopsychologie en UZ Brussel dienst Klinische Psychologie) een instrument, namelijk de *'Questionnaire Assessment of Situations of Child Abuse'*. Dit onderzoek bevat 24 ernstige verhalen over kindermishandeling.

In elk verhaal worden 3 variabelen gebruikt:

- De vorm van kindermishandeling (fysieke, emotionele en seksuele mishandeling)
- Etnische origine van het slachtoffer (West-Europa, Oost-Europa, Turks-Maghrebijns en Afrikaans)
- Het geslacht van het slachtoffer

Een voorbeeld van een verhaal: *“Olaf, een Oost-Europese jongen, vertelt een klasgenootje dat mama zich weer eens kwaad had gemaakt. Mama schreeuwde heel de tijd en brulde dat Olaf niets waard is, dat Olaf haar leven verpest en dat hij beter nooit geboren was. Over Olaf kan mama nooit een positief woord over de lippen krijgen. Dit is niet de eerste keer dat Olaf dit vertelt.”*

Na ieder verhaal werden vragen gesteld over herkenning en interventiebehoefte (detectie, ernstbeoordeling, de behoefte aan professionele hulp, de noodzaak van verwijzing naar een CCCAN en de noodzaak om gerechtelijke autoriteiten erbij te betrekken).

Vanaf 2012 tot 2015 werd het wetenschappelijk onderzoek aangeboden aan 124 Nederlandstalige Brusselse basisscholen. Er waren 279 deelnemers, waaronder de meeste leerkrachten. Naast de vragen over het verhaal, vulden de leerkrachten ook een lijst in met kenmerken over zichzelf (geslacht, leeftijd, jaar ervaring...).

De belangrijkste bevindingen van het onderzoek waren dat emotionele mishandeling bij zowel de detectie als bij de inschatting van de ernst, het minst erg ingeschat wordt. Ook het betrekken van professionele hulp en doorverwijzing vinden de leerkrachten het minst nodig bij emotionele mishandeling.

De mishandeling bij West- en Oost-Europese kinderen werd minder ernstig ingeschat dan die van Turkse/ Maghrebijnse en Afrikaanse kinderen.

Ook de ervaring met kindermishandeling in de privésfeer of via het werk van het onderwijspersoneel speelden een rol in de herkenning en de aanpak.

Het meest opmerkelijke van het onderzoek was dat emotionele mishandeling “het kleine, miskende broertje” van fysieke mishandeling en seksueel misbruik lijkt te zijn. Daarmee bedoelden de onderzoekers dat emotionele mishandeling bij kinderen nog te vaak onder de radar blijft (Vanderfaeillie et al., 2018).

Zowel bij Teachers' Attitude and Knowledge of Child Maltreatment als bij Child abuse reporting: teachers' perceived deterrents werd er gepeild naar de kennis rond meldprocedures en naar de herkenning van de signalen. Uit beide onderzoeken komt voor dat leerkrachten onvoldoende kennis hebben over de tekenen, symptomen en meldprocedures van kindermishandeling.

Bij de Questionnaire Assessment of Situations of Child Abuse en Child abuse reporting: teachers' perceived deterrents werd er gebruikt gemaakt van casussen waarbij de leerkrachten hun antwoorden/ reacties geëvalueerd werden. De vragen gingen vooral over de herkenning van kindermishandeling en de nood aan hulpverlening. Casussen werden in Teachers' Attitude and Knowledge of Child Maltreatment niet gebruikt.

Het aantal deelnemers van de onderzoeken loopt in dezelfde lijn.

Onderzoekdoel- en vragen

Uit de literatuurstudie blijkt dat leerkrachten vaak weinig op de hoogte zijn van de herkenning en doorverwijzing bij een vermoeden van kindermishandeling. Vaak weten ze niet welke stappen ze kunnen ondernemen of durven ze ook geen stappen zetten.

Het onderzoeksdoel van deze bachelorproef is dan ook om in kaart te brengen wat leerkrachten weten over het herkennen van de signalen van kindermishandeling en op welke manier ze kunnen doorverwijzen. De hoofdonderzoeksvraag luidt dan ook als volgt: *“In hoeverre zijn leerkrachten van het lager onderwijs op de hoogte van de stappen die ze kunnen nemen bij een vermoeden van kindermishandeling en wat hebben ze daarvoor nodig?”*.

Daarnaast zijn er nog enkele deelonderzoeksvragen:

- Zijn leerkrachten bekend met de signalen van kindermishandeling?
- Waar kunnen leerkrachten terecht met een vermoeden van kindermishandeling?
- Wanneer kan het CLB ingeschakeld worden?
- Worden leerkrachten na de melding van kindermishandeling nog betrokken bij het verdere verloop?

Om op de onderzoeksvragen te beantwoorden, worden er schriftelijke vragenlijsten met open vragen afgenomen van leerkrachten uit een basisschool.

METHODE

Onderzoekseenheden

Om in deze bachelorproef de ervaringen en verhalen naar voren te kunnen brengen, werd op zoek gegaan naar leerkrachten uit basisscholen van het GO! Onderwijs die bereid waren om aan dit onderzoek mee te werken.

Aan het onderzoek namen 5 personen deel, waarvan 5 vrouwen 0 mannen. De gemiddelde leeftijd was 44. Ze waren werkzaam in Basisschool De Valke te Lichtervelde.

Aanvankelijk was het de bedoeling om leerkrachten van meerdere GO-scholen in West-Vlaanderen te bevragen. Door de corona-maatregelen heeft het onderzoek zich echter moeten beperken tot één school, namelijk de school waar al het meest contact mee werd gelegd. De contacten met andere scholen bevonden zich nog in een beginstadium en door de corona-maatregelen is de onderzoeker hier niet verder in kunnen gaan.

Id	Geslacht	Leeftijd	School	Functie
1	V	56	BS De Valke	Leerkracht 3 ^{de} graad
2	V	38	BS De Valke	Leerkracht 2 ^{de} leerjaar
3	V	36	BS De Valke	Leerkracht 2 ^{de} graad
4	V	29	BS De Valke	Leerkracht 3 ^{de} graad
5	V	60	BS De Valke	Leerkracht 1 ^{ste} leerjaar

Instrumenten

In deze bachelorproef wordt gekozen voor een kwalitatieve methode, namelijk schriftelijke vragenlijsten met open vragen.

De vragenlijsten zijn een middel om een beeld te krijgen van de herkenning van signalen en de kennis over doorverwijzing bij een vermoeden van kindermishandeling door leerkrachten. Door meerdere participanten te bevragen is het mogelijk om te vergelijken, maar ook vooral om na te gaan of er bepaalde zaken terugkomen.

De vragenlijst is als volgt opgebouwd:

De vragenlijst bestaat uit 9 vragen. In het eerste deel wordt gepeild naar de definitie. Een voorbeeldvraag is: *'Hoe omschrijft u het begrip kindermishandeling?'*.

Daarna wordt er ingegaan op de kennis. Een voorbeeldvraag is: *'Hebt u tijdens uw opleiding of bijscholing vorming gekregen rond kindermishandeling? Zo ja, wat kwam daar aan bod? Zo niet, heb je daar nood aan? Waarom wel/ niet?'*.

In het derde deel komt de eigen ervaring aan bod. Een voorbeeldvraag is: *'Hebt u ooit al een vermoeden van kindermishandeling gehad en wat deed u daaraan denken?'*.

Hieropvolgend komt het beleid van de school aan bod. Een voorbeeldvraag is: *'Op welke manier wordt er met een vermoeden van kindermishandeling op uw school omgegaan?'*.

In het laatste deel komt de doorverwijzing aan bod. Een voorbeeldvraag is: *'Hebt u het gevoel dat u goed doet door melding te maken en waarom wel/ niet?'*.

De volledige vragenlijst is in Bijlage 5 terug te vinden.

Procedure

Als eerste werd een begeleidende brief opgesteld waarin de reden en het doel van deze bachelorproef worden uitgelegd. Deze brief is bijgesloten in Bijlage 2. De informatiebrief is terug te vinden in Bijlage 3. Daarnaast werd een brief opgesteld waarin naar de medewerking van de leerkrachten wordt gepeild. Deze brief is bijgesloten in Bijlage 4. Voor het vinden van participanten heb ik mij beperkt tot provincie West-Vlaanderen, te beginnen bij de school waar de onderzoeker stage liep (Basisschool De Valke in Lichtervelde). In eerste instantie was het de bedoeling om in West-Vlaanderen leerkrachten te rekruteren van het GO! Onderwijs. Maar door de corona-maatregelen heeft het onderzoek zich moeten beperken tot Basisschool De Valke in Lichtervelde.

De deelnemers werden gerekruteerd via e-mail. Er werd kort uitgelegd wat het doel van het onderzoek was, hoe het was opgevat en er werd gepeild naar de bereidheid voor het invullen van de vragenlijst.

De deelnemers konden ook alles nalezen in de informatie- en begeleidende brief (Bijlage 2 & Bijlage 3). Als er nog vragen zouden zijn, konden ze altijd contact opnemen met de onderzoeker.

Na de bevestiging tot deelname werd de vragenlijst doorgemailed naar de leerkrachten. Na het invullen daarvan, stuurden ze die terug naar de onderzoeker. Na de feedback van Marleen Van Daele van het CLB op de ingevulde vragenlijsten werd er nog verder ingegaan op de rol van de leerkracht om de ouders te betrekken indien ze een vermoeden hebben. De deelnemers kregen nog enkele vragen hierover. Er werd beloofd om na het afronden van het onderzoek hen op de hoogte te stellen van de resultaten en het beroepsproduct. De leerkrachten kregen het afgewerkte beroepsproduct te lezen en gaven hierop feedback.

Analyses

Er wordt gekozen voor kwalitatief onderzoek, dus ook voor kwalitatieve template analyse.

De data-analyse van de vragenlijsten gebeurt in fasen.

Als eerste is er de datapreparatie waarin het ordenen van gegevens centraal staat. Hierbij wordt de vragenlijst per individu gesplitst in analyse-eenheden of fragmenten en krijgen de fragmenten een nummer. Daarna wordt de relevantie van elk fragment bepaald. Alles wat niet-relevant is voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag wordt geschrapt.

Hieropvolgend wordt er open gecodeerd. Dat houdt datareductie in door per transcript de fragmenten volgens hun inhoud te labelen, maar nog zonder te interpreteren: er worden letterlijk woorden overgenomen uit tekst.

Daarna wordt er axiaal gecodeerd. Dat houdt in dat er nu over de verschillende transcripten en over meerdere fragmenten naar synoniemen wordt gezocht. Vervolgens worden meerdere synoniemen samengebracht in overkoepelde categorieën of thema's.

De laatste fase is het selectief coderen: daarin wordt vanuit een samenvattende beschrijving, gebaseerd op axiaal coderen, gekomen tot een hoger abstractieniveau/ kernthema's. Hieruit wordt een antwoord gegeven op de onderzoeksvragen.

RESULTATEN

Hieronder wordt de onderzoeksvraag van dit onderzoek beantwoord. De hoofdonderzoeksvraag luidt als volgt:

“In hoeverre zijn leerkrachten lager onderwijs op de hoogte van de stappen die ze kunnen nemen bij een vermoeden van kindermishandeling en wat hebben ze daarvoor nodig?”

Aan deze hoofdonderzoeksvraag zijn een aantal deelonderzoeksvragen gekoppeld, namelijk:

- *“Zijn leerkrachten bekend met de signalen van kindermishandeling?”*
- *“Waar kunnen leerkrachten terecht met een vermoeden van kindermishandeling?”*
- *“Wanneer kan het CLB ingeschakeld worden?”*
- *“Worden leerkrachten na de melding van kindermishandeling nog betrokken bij het verdere verloop?”*

Met behulp van een schriftelijke vragenlijst met open vragen komen we tot een concreet beeld rond de kennis van leerkrachten en wordt een stappenplan ontwikkeld die leerkrachten kunnen volgen bij een vermoeden van kindermishandeling.

In totaal werken 5 leerkrachten mee aan dit onderzoek. Een overzicht van hun achtergrondgegevens is te vinden bij onderzoekseenheden.

Hieronder worden de resultaten besproken per thema dat aan bod kwam in de vragenlijsten: definitie, kennis, eigen ervaring, beleid – school, doorverwijzen en het gesprek met de ouders.

Definitie

Alle leerkrachten die meewerkten aan het onderzoek omschreven kindermishandeling als fysieke mishandeling, vier van de vijf brachten ook het emotionele/ psychische aspect naar boven. Slechts één leerkracht sprak over seksuele mishandeling. Één andere leerkracht had het over verwaarlozing.

Leerkracht 1: 'Elke vorm van verwaarlozing bij het kind. Dit kan zijn: geen gezond voedsel, te weinig voedsel, vernedering: verbaal, fysieke mishandeling, geen affectie, niet mogen spelen (eventueel zelfs moeten werken), geen tussenkomst van dokter/ tandarts bij ziekte, geen slaap – rust zoals het hoort, op plaatsen aanwezig zijn met ouders die niet geschikt zijn voor een kind, dingen zien die niet gepast zijn voor kinderogen...'

Leerkracht 3: 'Het mishandelen van een minderjarige. Dit kan op psychisch, fysiek of seksueel vlak zijn.'

Kennis

In het thema kennis over kindermishandeling kwam de vorming aan bod. Hebben de leerkrachten in hun opleiding vorming gekregen rond kindermishandeling?

Drie van de vijf leerkrachten gaven aan nog nooit vorming te hebben gehad rond dit thema. Twee leerkrachten hadden minimale vorming rond kindermishandeling gekregen. Dit ging dan over een nascholing of een keuzevak tijdens een eerdere opleiding. Tijdens de leerkrachtenopleiding kwam dit thema volgens geen van hen aan bod.

Meerdere leerkrachten gaven aan dat dit wel nuttig zou kunnen zijn.

Leerkracht 1: 'Nee, we hebben geen vorming gekregen rond dit thema. Het zou wel nuttig kunnen zijn dat we weten wat we het best doen indien we zoiets vaststellen.'

Leerkracht 3: 'Ik herinner mij geen specifieke module i.v.m. kindermishandeling. Dit mag zeker eens aan bod komen op een nascholing. Ik vind het moeilijk om de lijn te trekken tussen het luisterend oor zijn, de verhalen van het kind een plaats geven en een melding maken.'

Leerkracht 4: 'Tijdens mijn opleiding Pedagogische Wetenschappen volgde ik het vak 'Early Childhood Education and Care'. Dit ging over de evolutie van voorschoolse opvang en wat daarbij misloopt of kan mislopen. Daarin ging het kort over kindermishandeling. In mijn lerarenopleiding kwam dit niet aan bod.'

Eigen ervaring

Bij eigen ervaring werd er nagegaan of de leerkrachten al een vermoeden van kindermishandeling hebben gehad en wat hen daaraan deed denken.

Alle leerkrachten gaven aan al een vermoeden van kindermishandeling te hebben gehad. Bij drie van de vijf was dit gebaseerd op verhalen die de kinderen hen zelf vertelden. Twee van de vijf leerkrachten merkten in het gedrag van de kinderen een verandering/probleem. Daarnaast waren er ook andere zaken die bij leerkrachten een belletje deed rinkelen: kinderen die honger hebben, kinderen die ongewassen zijn, een kind dat ziek gehouden werd...

Leerkracht 2: 'Ja, een kind dat herhaaldelijk in elkaar dook wanneer ik gewoon in de buurt kwam. Dat kind had ook steeds honger, was ongewassen, werd zeer snel boos.'

Leerkracht 3: 'Ja. De leerling kwam mij heel wat verhalen vertellen, 's morgens bij de aanvang van de lessen. In het begin ben je toch nog wat achterdochtig, want een melding maak je niet zomaar, zeker als je niet zeker bent.'

Beleid – school

Er werd nagegaan of de leerkrachten weet hebben van een beleid rond kindermishandeling op hun school. Opvallend was dat vier van de vijf leerkrachten aangaf geen kennis te hebben van een beleid op hun school, slechts één leerkracht was hier wel van op de hoogte.

Daarnaast werd er bevraagd welke stappen ze zouden ondernemen bij een vermoeden van kindermishandeling. Alle leerkrachten gaven aan dat ze dit met collega's en directie zouden bespreken. Slechts twee leerkrachten gaven aan dat ze het CLB zou inschakelen. Maar één van de vijf leerkrachten zou het vermoeden met de leerling bespreken. Vermelden van de bezorgdheid in het leerlingenvolgsysteem kwam ook aan bod.

Leerkracht 5: 'Deze toestanden worden in team besproken of soms alleen met de directeur. In onze school bewaken we het welbevinden/ betrokkenheid van de leerlingen. Eerste stap is praten met de leerling zelf.'

Leerkracht 4: 'Situaties van leerlingen kunnen altijd overlegd worden. Bij sterke vermoedens zou waarschijnlijk ook het CLB ingeschakeld worden.'

Doorverwijzen

In het thema doorverwijzen kwam de melding van kindermishandeling aan bod. Hebben de leerkrachten al een melding gemaakt en hebben ze het gevoel dat er met die melding aan de slag gegaan is? Hebben de leerkrachten ook al eens geen melding gemaakt bij een vermoeden van kindermishandeling? En hebben de leerkrachten het gevoel dat ze goed doen door een melding te maken? Drie van de vijf leerkrachten gaven aan ooit al eens een melding te hebben gemaakt bij een vermoeden van kindermishandeling. Twee van de drie leerkrachten hadden het gevoel dat er weinig tot niets met die melding is gebeurd.

Twee leerkrachten hebben een vermoeden dat ze in het verleden eens hadden, toen niet gemeld. De eerste omdat het kind volgens haar anders wel voldoende verzorgd werd en de tweede leerkracht omdat de ze het gevoel had dat de instanties waaraan het vermoeden wordt gemeld, de leerkracht hun kant van het verhaal willen horen maar als ze zelf iets vragen, dat ze zich beroepen op zwijgplicht. Dit zorgt er volgens haar voor dat het wederzijdse vertrouwen verdwijnt en ze daarom zo weinig mogelijk doorgeven.

Twee van de drie leerkrachten die wel een melding maakten, gaven aan het moeilijk te vinden om te volgen wat er verder gebeurt met de melding. Ze gaven aan niet duidelijk te weten wat er dan uiteindelijk wordt beslist en hoe het dan verder loopt met het kind. Toch vinden ze het hun verantwoordelijkheid om melding te maken. Twee van de vijf leerkrachten stelden zich ook vragen over de impact op het kind: de vertrouwensband met het kind krijgt volgens hen immers een flinke deuk bij een melding.

Leerkracht 3: 'De volgende week kwam de leerling naar school en liet ze mij weten dat ze het verbod had gekregen van haar ouders om nog over de thuissituatie te spreken. Het heeft hierna een lange tijd geduurd vooraleer ik terug een vertrouwensband had met het kind.'

Leerkracht 5: 'De meesten willen uw kant van het verhaal horen maar als je dan zelf iets vraagt beroepen ze zich op zwijgplicht! Dit zorgt ervoor dat het wederzijds vertrouwen al vlug verdwijnt en je zo weinig mogelijk zegt. Nog nooit heb ik een weder-reactie gekregen: wat werd er nu beslist voor het kind? Hoe verloopt het verder met het kind?'

Gesprek met de ouders

Na de schriftelijke vragenlijst kregen de leerkrachten op vraag van het CLB nog specifieke vragen over het gesprek dat ze bij een vermoeden van kindermishandeling verondersteld worden te voeren met de ouders. Alle bevraagde leerkrachten vonden dit een moeilijke kwestie. Één van hen had het over de soort mishandeling en de relatie met de ouders. Omdat kindermishandeling erg ruim is, denkt ze dat het van de situatie (welk soort mishandeling) en de relatie tussen school en de ouders afhangt. Daarnaast gaf een andere leerkracht aan de ouders pas als laatste of eventueel zelfs helemaal niet te contacteren. Dit omdat het een delicaat gesprek is dat ze moeten aangaan

*Leerkracht 5: 'Als ik echt zeker ben zou ik ook de ouders aanspreken maar in onderling overleg met CLB, directie en **niet** alleen. Ik zou zorgen dat er een getuige bij het gesprek is.'*

Leerkracht 2: 'Wanneer deed ik het wel al? Bij een extreem onverzorgd kind. Ik heb dit via een omweg aangepakt, en gevraagd of hij zichzelf al wast, en dat hij daar misschien terug wat hulp bij nodig had. Die ouders hadden beiden (gescheiden) een drankprobleem en voelden zich wellicht al deels schuldig. De vraag werd niet vriendelijk onthaald. Die mama heeft mij nadien genegeerd, aan de situatie van het kind veranderde niets. Ondertussen zijn zij van school verhuisd.'

DISCUSSIE EN CONCLUSIE

Het doel van dit onderzoek was om een stappenplan op te stellen dat leerkrachten in het basisonderwijs kan helpen bij een vermoeden van kindermishandeling. Hiervoor werd bij een aantal leerkrachten van een basisschool in Lichtervelde een schriftelijke vragenlijst afgenomen.

Aan de hand daarvan werd een antwoord gegeven op de onderzoeksvraag.

“In hoeverre zijn leerkrachten lager onderwijs op de hoogte van de stappen die ze kunnen nemen bij een vermoeden van kindermishandeling en wat hebben ze daarvoor nodig?”.

Hieronder worden de resultaten samengevat en tegen het licht van de bestaande literatuur gehouden. Daarna volgt een kritische bedenking over de sterktes en zwaktes van het onderzoek. Vervolgens volgt de relevantie van het onderzoek voor de beroepspraktijk en eventuele suggesties voor een vervolgonderzoek.

Het geheel wordt afgerond met een algemeen besluit en een voorstelling van het beroepsproduct dat uit het onderzoek werd afgeleid.

Discussie

Psychische mishandeling krijgt in het huidige onderzoek de nodige aandacht, 80% (vier van de vijf) leerkrachten benoemt dit. Dit is verrassend, aangezien in de literatuur naar voren komt dat psychische mishandeling vaak het miskende broertje is van fysieke mishandeling en seksueel misbruik (Vanderfaeillie et al, 2018). Daarnaast benoemt slechts 10% van de deelnemers seksueel misbruik in de definitie van kindermishandeling, wat eveneens tegenstrijdig is met het onderzoek van Vanderfaeillie et al. omdat daar seksuele mishandeling wel meer aandacht krijgt. Verder aangezien dat de definities van de deelnemers uiteenlopend zijn, kan er wel geconcludeerd worden dat er nood is aan een gestandaardiseerde training voor leerkrachten (Kenny, 2004).

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat leerkrachten geen tot minimale vorming gekregen hebben over kindermishandeling. Ze geven aan daar wel behoefte aan te hebben. Dit strookt met de literatuur, in die zin dat daar ook naar voren komt dat er bij leerkrachten een duidelijke behoefte is aan meer training/kennis voor de leerkrachten (Kenny, 2001).

Uit de literatuur blijkt verder dat leerkrachten vaak onvoldoende kennis hebben over de signalen en meldprocedures van kindermishandeling (Kenny, 2004). Ook dat komt in het onderzoek naar voren, in die zin dat 80% van de leerkrachten die meewerkten aan het onderzoek aangaven niet op de hoogte zijn van een beleid rond kindermishandeling op hun school.

In de literatuurstudie (Bokhove-van Wensveen, 2007) wordt het belang van de houding van de leerkracht benadrukt. De leerkracht moet interesse tonen voor de leerling, betrokken zijn en goed naar hem/ haar luisteren, dan pas kan de leerling de leerkracht in vertrouwen nemen en vertellen over zijn/ haar thuissituatie. Dit blijkt ook uit het huidige onderzoek: 60% van de leerkrachten heeft een vermoeden herkend door het horen van verhalen over de thuissituatie van de leerlingen.

Op basis van de geraadpleegde literatuur werd verwacht dat leerkrachten vaak geen melding maken. Uit het onderzoek blijkt dat 60% van de deelnemers wel al een melding heeft gemaakt. Anderzijds gaven verschillende van hen wel aan dat het hen soms weerhoudt omwille van de onduidelijkheid over wat er precies met die melding gebeurt.

Als laatste werd er vanuit de literatuur erg gehamerd op het feit dat de ouders bij een vermoeden betrokken moeten worden. Dat bleek ook uit de gesprekken die de onderzoeker met Marleen Van Daele (CLB De Connect Brugge) had. Vanuit het CLB vinden zij het heel belangrijk dat de school eerst met de ouders praat zodat het duidelijk is waarom de school het CLB wil inschakelen. Volgens het CLB zien heel wat scholen dit echter niet zitten en gebeurt het daarom niet. Dat maakt het voor het CLB dan wel moeilijker om een traject op te starten met de ouders. Die vragen zich dan vaak (en terecht) af waarom de school hen niets vertelde over de bezorgdheden. Dat aanvoelen van het CLB werd bevestigd in het huidige onderzoek: uit de schriftelijke nabevraging bij de leerkrachten bleek immers dat ze dit allemaal inderdaad een heikelpunt vinden. Ze vinden dit een delicaat gesprek en het hangt sterk af van de relatie tussen de school en de ouders. Om die reden wordt het gesprek inderdaad ook vaak uit de weg gegaan. Als antwoord op die bevraging, stelt het CLB (bij monde van Mevrouw Van Daele) daarom vaak voor het gesprek samen met de school te doen. De school doet hun bezorgdheden en observaties uit de doeken en leggen daarna de link naar het CLB. Daarna legt het CLB dan uit wat zij kunnen/ mogen doen.

Sterkte-zwakteanalyse

Het is van groot belang om stil te staan bij de sterktes en de zwaktes van het onderzoek. Enkele beperkingen konden niet vermeden worden. De eerste beperking van het onderzoek is het aantal deelnemers, want de steekproef is uiteraard erg klein. Zoals al eerder werd aangehaald was het aanvankelijk de bedoeling om verschillende scholen binnen het GO! Onderwijs te bevragen, maar omdat die contacten zich nog maar in een beginstadium bevonden net voor de corona-crisis, heeft de onderzoeker zich uit noodzaak moeten beperken tot Basisschool De Valke in Lichtervelde. Van die ene school hebben dan nog maar een handvol leerkrachten aan het onderzoek geparticipeerd, waardoor de resultaten niet veralgemeend kunnen worden, niet naar die ene school en al zeker niet naar alle scholen in het GO! Onderwijs en het onderwijs in het algemeen. Het is daarom zeker aangewezen om nog verder onderzoek te doen met andere scholen en netten naar de kennis over de stappen die leerkrachten kunnen nemen bij een vermoeden van kindermishandeling. Hetzelfde geldt voor wat de veralgemening over de verschillende netten betreft: dit onderzoek beperkt zich tot het GO! Onderwijs omdat de onderzoeker daar stage liep maar is uiteraard even relevant voor de andere netten.

Een tweede beperking van het onderzoek is de onderzoeksmethode. Door gebruik te maken van vragenlijsten was het niet mogelijk om door te vragen op de gegeven antwoorden. Aanvankelijk was het de bedoeling om diepte-interviews af te nemen van de leerkrachten maar door de corona-omstandigheden werd elk fysiek contact uitgesloten waardoor alles via mail is gebeurd. Er kon niet verder ingegaan worden op de antwoorden van de leerkrachten, waardoor er info verloren is gegaan.

Desalniettemin is een sterkte van het onderzoek dat het een actueel thema is. Veel kinderen komen in aanraking met mishandeling en leerkrachten zijn vaak de belangrijkste personen waaraan kinderen hun verhaal kwijt kunnen gezien de tijd die kinderen doorbrengen op school. Het is dus belangrijk dat leerkrachten op de hoogte zijn van de stappen die ze kunnen nemen bij een vermoeden van kindermishandeling.

Betekenis voor de beroepspraktijk

De resultaten van dit onderzoek werden vertaald in het volgende beroepsproduct: een stappenplan voor de leerkrachten met een vermoeden van kindermishandeling.

Het stappenplan kwam tot stand als antwoord op de onduidelijkheden die de deelnemers van het onderzoek hadden over de melding van een vermoeden. Daarnaast werd in de literatuur ook vaak aangehaald dat leerkrachten niet op de hoogte zijn van de stappen die ze kunnen ondernemen.

Het beroepsproduct, een stappenplan voor leerkrachten met een vermoeden van kindermishandeling, bevat een kaart met de 6 stappen die leerkrachten volgens de literatuur kunnen ondernemen. Het is zeker aangewezen dat de leerkrachten deze stappen doorlopen. Deze kaart is beknopt en wordt aangevuld met fiches waarin meer richtlijnen staan over hoe de verschillende stappen concreet kunnen gezet worden.

De kaart kan op zichzelf staan, maar het is aanbevolen om ze in combinatie met één of meerdere fiches te gebruiken.

Het format van dit beroepsproduct werd eerst afgetoetst met Marleen Van Daele (CLB Connect). Zij vond het erg belangrijk dat de ouders voldoende moeten betrokken worden door de school (persoonlijke communicatie, 21 april 2020). Omdat dit aanvankelijk nog niet op de kaart stond, werd dit er nog expliciet aan toegevoegd. Tot slot werd bij wijze van member-checking de kaart ook nog eens doorgestuurd naar de deelnemers van het onderzoek om de bruikbaarheid ervan te bevragen. De leerkrachten geven aan dat ze het bruikbaar vinden. Ze zien dit als een hulplijn en zullen het zeker in de toekomst bij de hand nemen. Ze vinden het een aantrekkelijke kaart met een mooie lay-out. Ze geven aan het interessant te vinden dat ze niet alles hoeven te lezen, maar naar de juiste stap kunnen gaan met de gepaste informatie.

Op basis van dit alles kan geconcludeerd worden dat het beroepsproduct bruikbaar is in heel wat scholen, ook al was het aantal deelnemers van het onderzoek zelf erg beperkt: de thematiek is immers erg universeel en de manier waarop de kaart op brede literatuur is gebaseerd laat toe om dit te veralgemenen.

LITERATUURLIJST

- Bokhove-van Wensveen, N. (2007). *Kinderen en... omgaan met kindermishandeling*. Amersfoort: Kwintessens.
- De Paepe, N. (2015). *Omgaan met vertrouwelijke informatie*. Brussel: VAD.
- DePanfilis, D. (2006). Child Neglect: A Guide for Prevention, Assessment, and Intervention. *U.S. Department of Health and Human Services*. Geraadpleegd op 14 juli 2019, van <https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/neglect.pdf#page=3&view=Table%20of%20Contents>
- De Ruiter, C., Hildebrand, M., & van der Hoorn, S. (2012). *Gestructureerde risicotaxatie bij kindermishandeling: De Child Abuse Risk Evaluation - Nederlandse versie (CARE-NL)*. Geraadpleegd op 28 maart 2020, van [http://www.martinhildebrand.nl/downloads/de%20Ruiter,%20Hildebrand,%20&%20van%20Oder%20Hoorn%20\(2012\)%20-%20GZ-psychologie.pdf](http://www.martinhildebrand.nl/downloads/de%20Ruiter,%20Hildebrand,%20&%20van%20Oder%20Hoorn%20(2012)%20-%20GZ-psychologie.pdf)
- Dekker, N., Smets, K., Käret, K. & Peremans, L. (2013). Aanpak van vermoeden van kindermishandeling. Geraadpleegd op 7 augustus 2019, via https://domusmedica.be/sites/default/files/Richtlijn%20Kindermishandeling_0.pdf
- Eggermont, G., & Adriaenssens, A. (1991). *Kindermishandeling: perspectief in interacties*. Leuven, België: Garant.
- Galle, J. (2014). Waarvoor kan je terecht bij het vertrouwenscentrum kindermishandeling? In *Familiaal geweld*. Geraadpleegd op 10 augustus 2019 van https://www.kennisplein.be/Documents/Waarvoor%20kan%20je%20terrecht%20bij%20het%20Overtrouwenscentrum%20kindermishandeling%20-%20Familiaal%20geweld%20af18_def.pdf
- Horeweg, A. (2017). *De traumasensitieve school*. Tiel, België: Lannoo.
- Kenny, M. C. (2001). Child abuse reporting: Teachers' perceived deterrents. *Child abuse & neglect*, 25(1), 81-92. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00218-0](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00218-0)
- Kenny, M. C. (2004). Teachers' attitudes toward and knowledge of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 28(12), 1311–1319. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.06.010>
- Kind&Gezin. (2019). *Kindermishandeling*. Geraadpleegd op 15 juli 2019, van <https://www.kindengezin.be/veiligheid/kindermishandeling/>
- Lauwers, H. & Van de Walle, S. (2010). *Rapport van het kwalitatief onderzoek voor de opmaak van een vragenlijst voor kinderen en jongeren tussen 10 en 18 jaar in Vlaanderen om de incidentie en prevalentie van kindermishandeling en -verwaarlozing te meten*.

Lamers-Winkelmann, F., Slot, N. W., & Bijl, B. (2007). *Scholieren over Kindermishandeling: Het VU-PI Research Onderzoek1*. Geraadpleegd op 28 maart 2020, van [file:///Users/hannedemeulemeester/Downloads/336-359-1-PB%20\(2\).pdf](file:///Users/hannedemeulemeester/Downloads/336-359-1-PB%20(2).pdf)

Mayo Clinic. (2018, 6 februari). *Factitious disorder - Symptoms and causes*. Geraadpleegd op 23 juli 2019, van <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/factitious-disorder/symptoms-causes/syc-20356028>

McInerney, M. & McKlinton, A. *Unlocking the door to Learning; Trauma-Informed Classrooms & Transformational Schools*. Geraadpleegd op 2 april 2020, van <https://www.elc-pa.org/wp-content/uploads/2015/06/Trauma-Informed-in-Schools-Classrooms-FINAL-December2014-2.pdf>

Mol, P. (2017). *Een stille leerling in je klas*. Tiel, België: Lannoo.

Mutsaers, K. (2008). Wat werkt bij de aanpak van kindermishandeling? *Nederlands Jeugd Instituut*. Geraadpleegd op 22 juli 2019, van http://www.huiselijkgeweldkopvannoordholland.nl/pdf/WATWERKT_KINDERMISHANDELING.pdf

Nederlands Jeugdinstituut. (2019). *Child Abuse Risk Evaluation - Nederland (CARE- NL)*. Geraadpleegd op 18 juli 2019, van [https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten/Child-Abuse-Risk-Evaluation-Nederland-\(CARE-NL\)](https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten/Child-Abuse-Risk-Evaluation-Nederland-(CARE-NL))

Nederlands Jeugdinstituut. (2019). *Münchhausen-by-proxysyndroom - Kindermishandeling*. Geraadpleegd op 23 juli 2019, van <https://www.nji.nl/nl/Kindermishandeling-Probleemschets-Definitie/Munchhausen-by-proxysyndroom>

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (2016). *Richtlijn: Kindermishandeling*. Geraadpleegd op 12 februari 2020, van <https://www.ncj.nl/richtlijnen/alle-richtlijnen/richtlijn/?richtlijn=12&rlpag=1634>

Pollmann, P. (2010). *Kindermishandeling inzichtelijk*. Assen, Nederland: Van Gorcum.

Siccard, A. (2020). *Heb je als leraar beroepsgeheim?* Geraadpleegd op 30 april 2020, van <https://www.klasse.be/42288/als-leraar-beroepsgeheim/>

Sterckx, M. (z.d.). *Juf, ik wil straks niet naar huis*. Geraadpleegd op 1 mei 2020, van http://www.vikom.be/sites/default/files/ww16_juf_ik_wil_straks_niet_naar_huis_marleen_sterckx_bijlage_2.pdf

Uitgeverij Lannoo. (2018). *De traumasensitieve school*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van <https://www.lannoo.be/nl/de-traumasensitieve-school>

Vanderfaeillie, J., De Ruyck, K., Galle, J., Van Dooren, E., & Schotte, C. (2018). The recognition of child abuse and the perceived need for intervention by school personnel of primary schools: results of a vignette study on the influence of case, school personnel, and school characteristics. *Child abuse & neglect*, 79, 358-370

Van der Ploeg, J., & de Groot, R. (2010). *Kindermishandeling: een complex probleem*. Antwerpen, België: Garant.

Van Gemert, M. (z.d.). *Praten met kinderen in 9 vragen & antwoorden*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.augeomagazine.nl/nl_NL/9355/135851/mini-training%3a_praten_met_kinderen.html

Van Haeken, S., Verdonck, E. & Groenen, A. (2018). *Geweld, gemeten en geteld scholenonderzoek 2018*. Geraadpleegd op 29 juli 2019, van https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/Project%20Geweld%20Geteld_Einrapport%20UC%20Leuven-Limburg.pdf

Van Mieghem, H. (regisseur). (2020, 11 februari). *Als je eens wist: over kindermishandeling* (Eindred.), Brussel: Canvas.

van Rooijen, K., Bartelink, C., Berg, T. (2013). *Wat werkt bij de aanpak van kindermishandeling?* Geraadpleegd op 25 juli 2019, via [https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Wat-werkt-publicatie/\(311053\)-nji-dossierDownloads-WatWerkt_Kindermishandeling.pdf](https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Wat-werkt-publicatie/(311053)-nji-dossierDownloads-WatWerkt_Kindermishandeling.pdf)

Vertrouwenscentrum Kindermishandeling. (2019). *Vertrouwenscentrum Kindermishandeling*. Geraadpleegd op 15 juli 2019, van <http://www.vertrouwenscentrum-kindermishandeling.be>

Vertrouwenscentrum Kindermishandeling. (2016). *Algemene info wat is kindermishandeling? Vormen van kindermishandeling. Lichamelijke mishandeling en verwaarlozing* [Slides]. Geraadpleegd op 20 juli 2019, van <http://docplayer.nl/12404535-Algemene-info-wat-is-kindermishandeling-vormen-van-kindermishandeling-lichamelijke-mishandeling-en-verwaarlozing.html>

Vinck et al. (2013). *Hoe de detectie van kindermishandeling verbeteren?* Geraadpleegd op 13 augustus, via https://kce.fgov.be/sites/default/files/atoms/files/KCE_269As_Kindermishandeling_in_Belgie_0.pdf

Wagenaar-Fischer et al. (2010). *Secundaire preventie kindermishandeling: handelen bij een vermoeden van kindermishandeling. JGZ-richtlijn*. Geraadpleegd op 25 juli 2019, van <https://rivm.openrepository.com/bitstream/handle/10029/261285/295001012.pdf?sequence=3>

Willems, J. C. M. (1998). *Wie zal de opvoeders opvoeden? : kindermishandeling en het recht van het kind op persoonswording*. Maastricht: Universiteit Maastricht.

Wijkteams werken met jeugd. (2018, 18 juni). *Checklist risico kindermishandeling: LIRIK*. Geraadpleegd op 29 juli 2019, van <https://www.wijkteamswerkenmetjeugd.nl/veiligheid-thuis-en-op-school/checklist-risico-kindermishandeling-lirik>

Wolzak, A. (2001). *Kindermishandeling: signaleren en handelen*. Utrecht: NIZW.

Zijn - in beweging tegen geweld. (2019). *vzwzijn*. Geraadpleegd op 23 juli 2019, van <http://www.vzwzijn.be/wat-is-geweld/themas/kindermishandeling>

Bijlage 1: Inlichtingenfiche valorisatiemeter

howest.be

Bachelor Toegepaste Psychologie

INLICHTINGENFICHE VALORISATIEPETER OF -METER

Student: Hanne Demeulemeester

Titel bachelorproef: Horen, zien & ~~zwijgen~~ - herkenning, signalering en doorverwijzing van kindermishandeling door leerkrachten in de basisschool van het GO! Onderwijs

Voornaam en naam valorisatiepeter of –meter: Marleen Van Daele

Functie valorisatiepeter of -meter (ev. met een korte omschrijving): Psycholoog – psychopedagogisch consulent – CLB

Werkadres: Daverlostraat 130 8310 Assebroek

Telefoon of GSM: 050/89 51 37

e-mailadres: marleen.vandaele@clbconnect.be

Korte toelichting bij de keuze voor deze valorisatiepeter of -meter: Marleen is de contactpersoon van het CLB in de school waar ik stage loop (De Valke Lichtervelde). Zij heeft mij geholpen bij het kiezen van het thema van mijn bachelorproef. Alsook een idee gegeven over wat het beroepsproduct zou kunnen zijn.

Korte omschrijving van het resultaat van het overleg met de valorisatiepeter of –meter voor de bachelorproef: Uitleg over wat valorisatiemeter inhoud. Daarnaast een goede onderzoeksvraag bekomen.

Bijlage 2: Begeleidende brief

Bachelor toegepaste psychologie

Brugge,

Geachte

Als laatste jaarstudent bachelor Toegepaste psychologie doe ik een praktijkgericht onderzoek naar kindermishandeling. De titel van mijn bachelorproef is ***Horen, zien & ~~zwijgen~~***

Dit onderzoek wil nagaan of leerkrachten van het basisonderwijs op de hoogte zijn van de stappen die ze kunnen nemen bij een vermoeden van kindermishandeling.

Ik wil u vragen mee te werken aan dit onderzoek door het invullen van een vragenlijst.

Het onderzoek en de verwerking is zo opgezet dat uw anonimiteit en/of vertrouwelijke behandeling van uw gegevens strikt gewaarborgd is.

In bijgevoegde brief vindt u alle informatie over het onderzoek, alsook een toestemmingsverklaring dat u bereid bent deel te nemen. Alhoewel uw participatie niet verplicht is, is ze van onschatbare waarde voor de dataverzameling van dit onderzoek en het welslagen van mijn bachelorproef. Ik ben u oprecht dankbaar voor uw medewerking.

Mocht u naar aanleiding van het doornemen van de informatie nog vragen hebben, neem gerust contact met me op.

Ik hoop op uw positieve respons, en dank u voor uw interesse en medewerking.

Met vriendelijke groet

Demeulemeester Hanne

hanne.demeulemeester@student.howest.be

0473247017

Bijlage 3: Informatiebrief

INFORMATIEBRIEF

Titel van de studie

Horen, zien & ~~zwijgen~~

Herkenning, signalering en doorverwijzing van kindermishandeling door leerkrachten in de basisschool van het GO! Onderwijs

Doel van de studie

Het betreft een studie in het kader van het behalen van de bachelorproef Toegepaste Psychologie HOWEST: Professionele Bachelors, Brugge. De promotor van het onderzoek is Schepens Annemie, St Jorisstraat, 71, 8000 Brugge, Tel: 050/33.32.68.

Beschrijving van de studie

Het onderzoek gaat na of leerkrachten van de basisschool op de hoogte zijn wat de te nemen stappen zijn bij een vermoeden van kindermishandeling. Dit gebeurt aan de hand van een schriftelijke vragenlijst met open vragen.

Wat wordt verwacht van de deelnemer?

Invullen van de vragenlijst.

Deelname en beëindiging

De deelname aan dit onderzoek vindt plaats op vrijwillige basis. U kan op elk ogenblik uw deelname stopzetten. Niet deelnemen aan dit onderzoek zal geen enkele invloed hebben op uw werkrelatie met de onderzoeker of de directie van uw instelling. Als u vragen heeft over het onderzoek dan kan u de onderzoeker steeds bereiken op 0473247017.

Procedures

Er wordt een vragenlijst ingevuld.

De data worden verzameld tot april 2020. In de loop van mei 2020 worden de resultaten gebundeld in een proefschrift.

Kosten

Deelnemen aan dit onderzoek brengt voor de deelnemer geen kosten met zich mee.

Vergoeding

Er wordt geen vergoeding voorzien voor deelname aan het onderzoek. Wel kan de deelnemer een kleine attentie verwachten.

Vertrouwelijkheid

In overeenstemming met de Privacywet van 2018, zal uw persoonlijke levenssfeer worden gerespecteerd en zal u toegang krijgen tot de verzamelde gegevens indien u dit wenst. U kan dit aan de onderzoeker kenbaar maken.

Uw anonimiteit is bij het afnemen van het onderzoek volledig gegarandeerd. Concreet betekent dit dat de gegevens anoniem verwerkt worden. Daartoe krijgt elke proefpersoon die deelneemt een nummer. De toestemmingsverklaringen worden apart bewaard, zodat niemand een verband kan leggen tussen de antwoorden en de persoon die ze gegeven heeft.

Na het verwerken van de data (door Hanne Demeulemeester) en de verdediging van de bachelorproef worden de toestemmingsverklaringen en het verzamelde materiaal vernietigd.

Contactpersoon

Als u aanvullende informatie wenst over de studie, kunt u in de loop van de studie op elk ogenblik contact opnemen met:

Demeulemeester Hanne

0473247017

hanne.demeulemeester@student.howest.be

Bijlage 4: Toestemmingsverklaring

Bacheloropleiding Toegepaste Psychologie

Toestemmingsverklaring*

Voor deelname aan onderzoek in het kader van de Bachelorproef:

Horen, zien & zwijgen

Herkenning, signalering en doorverwijzing van kindermishandeling door leerkrachten in de basisschool van het GO! Onderwijs

- (1) Ik ben over het onderzoek geïnformeerd. Ik heb de schriftelijke informatie gelezen.
- (2) Ik ben in de gelegenheid gesteld om vragen over het onderzoek te stellen.
- (3) Ik heb over mijn deelname aan het onderzoek kunnen nadenken.
- (4) Ik heb het recht mijn toestemming op ieder moment weer in te trekken zonder dat ik daarvoor een reden hoeft te geven. Niet deelnemen aan dit onderzoek zal geen enkele invloed hebben op de relatie met de onderzoeker of met de behandelaar/directie van de instelling.

Ik stem toe met deelname aan het onderzoek.

Naam:

Geboortedatum:

Adres:

Telefoon- of Gsm-nummer:

E-mail:

Handtekening:

Datum:

Ondergetekende, verantwoordelijke onderzoeker, verklaart dat de hierboven genoemde persoon zowel schriftelijk als mondeling over het bovenvermelde onderzoek is geïnformeerd.

Naam:

Functie:

Handtekening:

Datum:

* Dit formulier is bestemd voor onderzoek met meerderjarigen.

Bijlage 5: Vragenlijst

Definitie

- Hoe omschrijft u het begrip kindermishandeling?

Kennis

- Hebt u tijdens uw opleiding of bijscholing vorming gekregen rond kindermishandeling? Zo ja, wat kwam daar aan bod? Zo niet, heb je daar nood aan? Waarom wel/ niet?

Eigen ervaring

- Hebt u ooit al een vermoeden van kindermishandeling gehad en wat deed u daaraan denken?

Beleid – school

- Hebt u weet van een beleid rond kindermishandeling in het GO! Onderwijs? Zo ja, hoe werd u hiervan in kennis gesteld?
- Op welke manier wordt er met een vermoeden van kindermishandeling op uw school omgegaan?
- Met wie kan u uw zorgen over uw leerling bespreken?

Doorverwijzen

- Hebt u al een melding van kindermishandeling gemaakt en aan wie? Zo ja, hebt u het gevoel dat er met die melding aan de slag is gegaan?
- Hebt u ooit al eens geen melding gemaakt toen u een vermoeden had van kindermishandeling en waarom niet?
- Hebt u het gevoel dat je goed doet door melding te maken en waarom wel/ niet?

BEROEPSPRODUCT

'Ik presteerde goed op school, dus ik denk ook dat de school daarom aannam dat het goed met mij ging toch was het bij ons thuis erg heftig.'

'Nu ik volwassen ben vraag ik me af waarom er op de basisschool nooit iets aan me gevraagd is.'

'Op de rapportgesprekken kwam er maar één ouder, dus ze hadden kunnen weten dat er iets speelde.'

'Ik heb me achteraf vaak afgevraagd waarom leerkrachten op school niets aan mij merkten.'

SOS KINDERMISHANDELING

WAT KAN IK DOEN ALS LEERKRACHT?

CREEËR EEN VEILIGE PLEK IN DE KLAS

VERMOEDEN VAN KINDERMISHANDELING?

1 KENNIS ⓘ

Verdiep je in literatuur, welke signalen herken je?

TIP! *De traumasensitieve school,*
Anton Hbreveg

2 OBSERVATIE 👁

Wat merk je op aan de taal, het gedrag, het lichaam en de symbolen van het kind?

TIP! *Levens Observatieschema Kindermishandeling*
Andriaenssens

3 OVERLEG 💬

Praat met collega's, zorgcoördinator, directie
Consultgesprek Vertrouwenscentrum Kindermishandeling

TIP! *Heb je als leraar beroepsgeheim?*
Anne Scaard

4 GESPREK 🗣

Praat met het kind & met de ouders

TIP! *Praten met kinderen in 9 vragen en antwoorden,*
Marika van Gemert

TIP! *11 aandachtspunten bij een gesprek met de ouders,*
Marleen Sterckx

5 BONDEL 📖

Verzamel alle verkregen info uit de vorige stappen

TIP! *Leerlingvolgsysteem*

6 CLB 👥

Meld je vermoeden/ bezorgdheid aan het CLB

TIP! *Durf te stap te maken naar het CLB*

KENNIS ⓘ

! DE TRAUMASENSITIEVE SCHOOL Een andere kijk op gedragsproblemen in de klas

Anton Horeweg

Beter lesgeven aan kinderen met trauma.

In onze scholen lopen veel meer kinderen met een traumatische ervaring rond dan we dachten, in elke klas gemiddeld één. Een ongeluk, vechtscheiding, het verlies van een ouder, emotionele of fysieke verwaarlozing of mishandeling: als kinderen een ingrijpende gebeurtenis meemaken, kan dat tot trauma leiden. Met kennis van zaken en grote empathie schetst de auteur het gedrag van kinderen die aan mishandeling blootstaan en hoe gemakkelijk je als leraar hun gedrag verkeerd kunt interpreteren.

Dit praktische boek gaat in op dat gedrag en hoe je daar als leraar het best mee kunt omgaan. De auteur doet een oproep aan iedere leraar vooral niet weg te kijken, omdat je de enige veilige persoon in het leven van een kind kunt zijn. Vanuit die rol kun je mogelijk bijdragen aan verwerking en herstel.

De traumasensitieve school biedt diepgaande kennis over de achtergrond van trauma en de gevolgen ervan op de ontwikkeling van het kinderbrein. De vele voorbeelden, handelingsadviezen en tips maken het een buitengewoon praktisch boek dat leraren, begeleiders, zorgcoördinatoren en leidinggevenden kunnen gebruiken om de school en de klas traumasensitief te maken. Daarbij is het onmisbaar voor studenten.

!
Uitgeverij Lannoo. (2018). *De traumasensitieve school*. Geraadpleegd op 10 april 2020, van <https://www.lannoo.be/nl/de-traumasensitieve-school>!

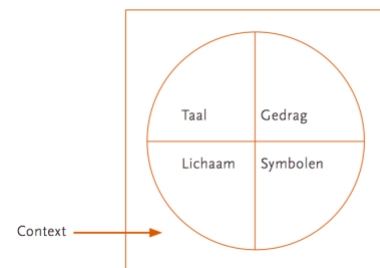
OBSERVATIE ⓘ

! LEUVENS OBSERVATIESCHEMA KINDERMISHANDELING

Andriaenssens

!
Observatieschema kindermishandeling Het signaleren van 'opvallend gedrag' kan, als de leraar zijn verantwoordelijkheid neemt, een start zijn van een aanpak. Andriaenssens (1998) noemen het 'Leuvens observatieschema kindermishandeling' dat bij een vermoeden van kindermishandeling gebruikt kan worden voor het inschatten van het functioneren van het kind en het gezin. In dit model symboliseert het vierkant rond de cirkel het interdisciplinair kader: gegevens van het gezin, de school en de consultatie bij de huisarts komen hier samen en vullen elkaar aan. De uitkomst van de observatie in het gezin kan afwijken van de uitkomst van de observatie op school. Toch kunnen beide observaties juist zijn. De context waarin de observatie plaatsvindt, kleurt het gedrag van de betrokkenen. Taal, gedrag, lichaam en het gebruik van symbolen kunnen, in interdisciplinair verband, binnen de context, betekenisvol zijn en een vermoeden van mishandeling of verwaarlozing versterken.

Belangrijk is op te merken dat een enkele tekening of een bepaalde observatie nooit een bewijs kan zijn voor kindermishandeling of verwaarlozing. Je verzamelt er wel informatie mee over hoe het kind 'in elkaar zit'. Samen met andere signalen kan het een beeld versterken of afzwakken.

!
Mol, I.P. (2017). *Een stille seerling in de klas*. Tiel, België: Lannoo.!

OBSERVATIE

TAAL

Wat zegt het kind en hoe zegt het dat? De taal van een kind verradt het ontwikkelingsniveau, de wijze van contactname, de verstandelijke vermogens en de emotionele toestand van het kind. Op basis van een observatie van taal kunnen geen conclusies getrokken worden, maar samen met de andere observaties kan er wel een beeld ontstaan, waardoor het vermoeden van mishandeling of verwaarlozing al dan niet wordt bevestigd.

GEDRAG

Veranderingen in het gedrag of gedragsproblemen kunnen signalen zijn van mishandeling. Hoe reageert het kind op een man, een vrouw? Is het kind angstig, schrikt het snel? Hoe reageert het kind als je ernaar toe loopt, en op aanraking?

LICHAAM

Uiteraard zijn blauwe plekken of kneuzingen voor een arts en een leraar reden om door te vragen hoe het kind aan die verwondingen komt. Maar ook lichaamstaal kan een vermoeden bevestigen. Hoe kleedt het kind zich uit voor de gymles? Hoe loopt het kind? Zijn de bewegingen houterig of is er sprake van een gespannen houding?

SYMBOLEN

Tekeningen van leerlingen, werkstukken, verhalen, fantasieën van het kind, voorwerpen die het met zich meedraagt, al deze symbolen kunnen aanleiding zijn voor een scherper beeld.

Mol, P. (2017). *Een stille leerling in je klas*. Tielt, België: Lannoo.

OVERLEG

!

!

HEB JE ALS LERAAR BEROEPSGEHEIM?

Anne Socard

“Een leerling vertelt me over zware problemen thuis. Ze vraagt om er met niemand over te praten. Mag ik als leraar dan echt niemand inlichten? Ik denk dat de collega's meer begrip hebben voor haar geregelde afwezigheid als ze de reden kennen.”

Anna - startende leraar

Je mag je collega's vertellen dat zij zo vaak afwezig is vanwege zware problemen thuis. Als leraar kan je geen geheimhouding beloven aan leerlingen tegenover collega's of directie. Je hebt als leraar wel discretieplicht, geen beroepsgeheim.

DISCRETIEPLICHT

Discretieplicht is de verplichting om bij het uitoefenen van een functie of ambt geen gegevens vrij te geven aan anderen dan wie recht heeft op die gegevens. Iedereen die in een school werkt, heeft discretieplicht (ambtsgeheim). Schoolpersoneel mag vertrouwelijke informatie over leerlingen discreet bespreken met collega's, directie of het CLB om zo de leerlingen de nodige ondersteuning te bieden. Met derden die buiten de onderwijsinstelling staan, mag dat niet.

!

Socard, A. (2020). *Heb je als leraar beroepsgeheim?* Geraadpleegd op 30 april 2020, van <https://www.klasse.be/42288/als-leraar-beroepsgeheim/>!

OVERLEG

BEROEPSGEHEIM

Beroepsgeheim is de geheimhoudingsplicht die van toepassing is op wie vanwege staat of beroep geheimen kent die hem zijn toevertrouwd. CLB-medewerkers hebben beroepsgeheim. Zij mogen enkel in het belang van de leerling aan het betrokken schoolpersoneel gegevens bezorgen als ze die informatie nodig hebben om hun taak goed te vervullen in functie van de leerling.

2 UITZONDERINGEN

1. Naast discretieplicht heeft schoolpersoneel meldplicht tegenover de directie. Ze moeten vertrouwelijke gegevens aan de schooldirectie melden (niet aan het CLB) als ze daarom vraagt. De directie is zelf ook gebonden door de discretieplicht en moet dus discreet omgaan met deze gegevens. Ze mag die niet zomaar aan derden doorgeven.
2. Het schoolpersoneel heeft de plicht om hulp te verlenen aan personen in nood. Ze kunnen daarvoor in de eerste plaats terecht bij de leerlingenbegeleiding en het CLB voor advies. Loopt de leerling een acuut gevaar door eigen toedoen (zelfdoding) of door toedoen van anderen (mishandeling, intrafamiliaal geweld ...), dan moet de directie of het CLB de bevoegde diensten inlichten. Dat is niet noodzakelijk een veiligheidsdienst. Je kan een persoon in nood ook helpen door een hulpverleningsinstantie in te schakelen.

Siccard, A. (2020). *Heb je als leraar beroepsgeheim?* Geraadpleegd op 30 april 2020, van <https://www.klasse.be/42288/als-leraar-beroepsgeheim/>

GESPREK KIND

PRATEN MET KINDEREN IN 9 VRAGEN & ANTWOORDEN

Marika van Gemert

Marika van Gemert traint professionals in het praten met kinderen die (vermoedelijk) mishandeling of misbruik meemaken.

Een gesprek met een kind dat kindermishandeling meemaakt of heeft meemaakt kost tijd. Toch is het die tijd meer dan waard. Veel mishandelde kinderen vertellen later dat ze zich niet betrokken voelden bij wat er gebeurde en dat ze een luisterend oor hebben gemist. Daar kun jij verandering in brengen.

Van Gemert, M. (z.d.). *Praten met kinderen in 9 vragen & antwoorden*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.augemagazine.nl/nl_NL/9355/135851/mini-training%3a_praten_met_kinderen.html

GESPREK KIND

VANAF WELKE LEEFTIJD KUNNEN KINDEREN PRATEN OVER MISHANDELING?

Zodra een kind kan praten, kun je ook mét het kind praten, is mijn ervaring. Natuurlijk kun je van een peuter niet hetzelfde verwachten als van een kind van 8, 12 of 16, dus pas je je verwachtingen én het doel van het gesprek aan op de mogelijkheden van het kind.

Waar je bij een puber uitgebreid kunt doorvragen op wat hem dwarszit en hoe hij vindt dat het anders moet, zul je bij heel jonge kinderen vooral op concrete zaken ingaan. Zoals: 'Hé, je hebt een bult op je hoofd. Wat is er gebeurd?' Of: 'Mama moet een tijdje goed uitrusten. Daarom mag jij bij opa en oma logeren.'
Voor heel jonge kinderen is het vaak fijn als er een goede bekende bij het gesprek is. Ook is het bij hen handig om gemaakte afspraken of gegeven uitleg te bespreken met iemand uit het eigen netwerk van het kind, zodat diegene latere vragen kan beantwoorden of de situatie nog eens aan het kind kan uitleggen.

Voor jonge kinderen geldt dat er vaker over ze, dan mét ze wordt gesproken, terwijl juist zij zo afhankelijk zijn van volwassenen om zich veilig te voelen en te begrijpen wat er allemaal gebeurt. Betrek ze daar dus bij en geef ze wat extra aandacht als ze het thuis moeilijk hebben.

Van Gemert, M. (z.d.). *Praten met kinderen in 9 vragen & antwoorden*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.augeomagazine.nl/nl_NL/9355/135851/mini-training%3a_praten_met_kinderen.html

GESPREK KIND

HOE MAAK JE HET GESPREK ZO MIN MOGELIJK BELASTEND?

Praten over nare dingen kan heftig zijn en allerlei emoties oproepen bij een kind. Maar dat is niet per se erg. Juist door moeilijke dingen te benoemen en te vragen naar hoe het kind zijn situatie beleeft, kun je ervoor zorgen dat het zich gezien en gehoord voelt. Als je twijfelt of een gesprek te belastend kan zijn, overleg dan met een collega of deskundige.

Deze belangrijke tips geef ik hulpverleners graag mee

- Spreek uit dat je het kind en zijn ouders wilt helpen.
- Praat altijd respectvol over de ouders. Zo breng je het kind niet in een (nog groter) loyaliteitsconflict.
- Reduceer spanning door samen iets te doen tijdens het gesprek. Dat kan zijn spelen, wandelen, een balletje trappen of een klusje dat toch nog moest gebeuren.
- Wees alert op subtiele signalen van het kind. Zo kun je zijn emoties oppikken en grenzen herkennen.
- Volg het kind in wat hij wel en niet wil vertellen. 'Roeren in details' is meestal niet nodig en kan (te) belastend zijn.
- Respecteer het altijd als je merkt dat een kind niet (verder) wil praten. En ook als het niet over bepaalde onderwerpen wil praten. Het kan schadelijk zijn als je een kind dwingt tot praten over dingen waarover hij niet kan of wil praten.
- Neem die tijd en rond het gesprek altijd zorgvuldig af.

Van Gemert, M. (z.d.). *Praten met kinderen in 9 vragen & antwoorden*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.augeomagazine.nl/nl_NL/9355/135851/mini-training%3a_praten_met_kinderen.html

GESPREK KIND

WAT KUN JE DOEN ALS OUDERS GEEN TOESTEMMING GEVEN VOOR EEN GESPREK MET HUN KIND?

Voor sommige gesprekken hoef je geen toestemming te vragen. Bijvoorbeeld als je als leerkracht een gesprekje aanknoopt omdat je merkt dat het kind de laatste tijd veel stiller is dan anders. Of als je als verpleegkundige op de spoedeisende hulp vraagt hoe het kind aan zijn verwondingen komt.

Maar bij een gesprek tussen hulpverlener en kind is dat anders. Dan is toestemming nodig van de ouders. Wanneer je tegen hen zegt dat je apart met hun kind wilt praten, kun je stuiten op weerstand. Dat is vaak te voorkomen door de kindgesprekken meteen vanaf het begin te introduceren. Leg uit dat je er bent voor de veiligheid van alle gezinsleden, en je dus met allemaal wilt praten over hoe het gaat. Zowel gezamenlijk, als met ieder apart.

Soms verbieden ouders je om met hun kind te praten. Wees dan benieuwd naar wat er schuilgaat achter die weerstand. Vraag erop door en erken de emoties die naar boven komen. Probeer angst en bezwaren weg te nemen, bijvoorbeeld door te zeggen: 'Uithuisplaatsing is op dit moment niet aan de orde. Het is juist onze bedoeling dat het met jullie samen, als gezin, weer beter gaat. Om dat voor elkaar te krijgen, wil ik ook graag van jullie kind horen hoe het met hem gaat en waar hij eventueel hulp bij wil.'

Van Gemert, M. (z.d.). *Praten met kinderen in 9 vragen & antwoorden*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.augemagazine.nl/nl_NL/9355/135851/mini-training%3a_praten_met_kinderen.html

GESPREK KIND

HOE ONTSCHULDIG JE EEN KIND?

Veel kinderen die te maken hebben met kindermishandeling, ervaren schuldgevoelens. Die gevoelens zijn vaak hardnekkig en niet zomaar weg te nemen. Kinderen moeten dus keer op keer horen dat de mishandeling of verwaarlozing niet hun schuld is. Tegelijkertijd is het van belang om ze wel degelijk te erkennen in hun gevoel. Vraag daarom liever eerst dóór op schuldgevoelens: hoe ziet het kind zijn aandeel? Wat had hij anders kunnen doen? Was het dan anders gegaan? Steun het kind door zijn gevoel serieus te nemen: 'Dus je denkt dat je vader niet zo kwaad was geworden als jij gewoon op tijd thuis was gekomen? En dan had hij ook je zusje niet de hele nacht buiten laten staan. Dat lijkt me moeilijk: dat het zo uit de hand is gelopen en je dan ook nog denkt dat dat jouw schuld is.'

Leg daarna altijd uit dat het kind niet schuldig is: 'Alle kinderen doen weleens iets wat niet mag. Maar dat jouw vader zó kwaad werd en je zusje buitensloot, ligt niet aan jou. Als ouders zo boos worden, is er meestal iets anders aan de hand. Bijvoorbeeld dat ze te veel zorgen aan hun hoofd hebben of niet geleerd hebben om op een andere manier boos te worden.'

Zo hoort het kind dat de situatie niet zijn schuld is, zonder dat je de ouders afkeurt.

Van Gemert, M. (z.d.). *Praten met kinderen in 9 vragen & antwoorden*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.augemagazine.nl/nl_NL/9355/135851/mini-training%3a_praten_met_kinderen.html

GESPREK KIND

HOE HOUD JE REKENING MET LOYALITEIT NAAR DE OUDERS?

Die loyaliteit is een van de belangrijkste redenen waarom het zo moeilijk is voor kinderen om over hun thuissituatie te praten. Praat zelf positief over de ouders en vraag het kind ook naar leuke dingen, zodat het kind ook positieve dingen kan vertellen over de ouders. Leg het kind uit dat nare en fijne gevoelens en ervaringen naast elkaar kunnen bestaan.

Je kunt ook benoemen dat bepaald gedrag niet acceptabel is: 'Ouders moeten zorgen dat kinderen genoeg te eten hebben en aandacht krijgen. Jouw mama wil dat ook. Maar als ze depressief is, lukt het haar niet om daarvoor te zorgen. Daarom ga ik met haar bespreken wie mama daarbij kan helpen.'

In geval van een complexe scheiding is het extra ingewikkeld: dan wordt het kind verscheurd in zijn loyaliteit ten opzichte van de ene en de andere ouder. Om te voorkomen dat je het kind nog verder 'klem' zet, is het handig om je vooral te richten op de beleving van het kind: hoe gaat het met het kind, in deze situatie? Wat is er allemaal veranderd voor hem? Hoe is het voor het kind dat de ouders zo veel ruzie maken? Waar maakt het zich zorgen om? Wat zou er moeten gebeuren om zich weer beter te laten voelen? Maak het loyaliteitsconflict bespreekbaar en vertel dat het logisch is dat het kind hier last van heeft.

Van Gemert, M. (z.d.). *Praten met kinderen in 9 vragen & antwoorden*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.augeomagazine.nl/nl_NL/9355/135851/mini-training%3a_praten_met_kinderen.html

GESPREK KIND

WAAR MOET JE AAN DENKEN BIJ STRAFBARE KINDERMISHANDELING?

Als je vermoedt dat er sprake kan zijn van seksueel misbruik, PCF/ Münchhausen by Proxy of ander (zeer) ernstig geweld of verwaarlozing, moet je er rekening mee houden dat de politie het kind misschien nog wil verhoren. Voor een goed feitenonderzoek moet het verhaal van het kind zo zuiver mogelijk zijn.

Op deze manier zal je het verhaal van het kind zo min mogelijk beïnvloeden:

- Luister naar het verhaal dat het kind uit zichzelf vertelt.
- Stel alleen open vragen: wat, wie, waar, hoe, etc. Vermijd gesloten en suggestieve vragen.
- Toon je betrokkenheid non-verbaal, met je stem en mimiek. Als je te nadrukkelijk empathie toont ('wat vreselijk!'), beïnvloedt dat (het verhaal van) het kind.

Bij deze ernstige vormen van kindermishandeling is het sowieso van belang om niets op eigen houtje te doen. Overleg in een vroeg stadium met Veilig Thuis en/of de politie. Maak afspraken over wie er op welk moment en waarover met het kind in gesprek gaat. Zorg ook goed voor jezelf: dit soort verhalen gaan je meestal niet in de koude kleren zitten.

Van Gemert, M. (z.d.). *Praten met kinderen in 9 vragen & antwoorden*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.augeomagazine.nl/nl_NL/9355/135851/mini-training%3a_praten_met_kinderen.html

GESPREK KIND

WAT KUN JE DOEN ALS ER NA EEN GESPREK GEEN VERBETERING OPTREEDT?

Kindermishandeling is doorgaans niet op te lossen met één gesprek. Vaak gaat het om complexe problemen en hardnekkige patronen. Verandering kost (veel) tijd en gaat met vallen en opstaan. Als je het kind hebt gesproken en eventueel hulp in gang hebt gezet, wil dat dus niet per se zeggen dat de situatie snel verbetert.

Praat daarom regelmatig met het kind en laat weten dat je er voor hem wilt zijn. Bedenk ook samen met het kind wat hij kan doen als het thuis niet goed gaat. Wat kun jij hierin betekenen? Wie uit het eigen netwerk kan bijspringen? Wie vertrouwt het kind? Wie kan het kind bellen buiten kantooruren? Wat kan hij doen als het echt gevaarlijk wordt? Waar kan hij regelmatig zijn verhaal kwijt? Wat kan hij nog meer doen om af en toe even op adem te komen? Maak hierover afspraken met het kind en zijn ouders.

Bekijk ook of er mogelijkheden bestaan om het kind vaker (buitenshuis) een veilige omgeving te bieden. Hoe meer uren een kind doorbrengt in een gezonde omgeving waar hij gewaardeerd wordt (school, BSO, sportclub, thuis bij vriendjes), hoe beter hij beschermd is tegen de negatieve gevolgen van kindermishandeling.

Van Gemert, M. (z.d.). *Praten met kinderen in 9 vragen & antwoorden*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.augeomagazine.nl/nl_NL/9355/135851/mini-training%3a_praten_met_kinderen.html

GESPREK KIND

HOE VOORKOM JE DAT JE VERKEERDE VERWACHTINGEN WEKT?

Het voorkomen van valse verwachtingen begint bij het vragen wat het kind van je verwacht. Wat hoopt hij dat je voor hem kunt doen? Vervolgens is het van belang om zorgvuldig te zijn in wat je toezegt. Wees helder over wat je wel en niet kunt doen ten aanzien van de verwachtingen die het kind van je heeft. Het ligt op de loer om meer te beloven dan je kunt waarmaken, ook omdat je dat zelf zo graag zou willen. Beloof niets namens iemand anders ('Daar wordt mama heus niet boos om', of: 'Zij gaan ervoor zorgen dat jouw vader stopt met drinken'), omdat je dat gewoonweg niet kunt. Zeg liever dat je je uiterste best gaat doen om te helpen.

Van Gemert, M. (z.d.). *Praten met kinderen in 9 vragen & antwoorden*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.augeomagazine.nl/nl_NL/9355/135851/mini-training%3a_praten_met_kinderen.html

GESPREK KIND

MAG JE DE INHOUD VAN EEN KINDGESPREK GEHEIMHOUDEN?

Hoe ouder het kind, hoe groter de kans dat het vraagt om geheimhouding. Maar als het gaat om (signalen van) kindermishandeling, kun je die niet beloven. Neem die vraag wel altijd serieus en vraag erop door: waar is het kind bang voor? Wat mag moeder precies niet te horen krijgen? Wat kan er dan gebeuren? Is dat al weleens gebeurd? Leg ook uit dat de situatie niet vanzelf beter wordt: daar is hulp voor nodig en bij die hulp is de medewerking van de ouders nodig.

Wel kun je met het kind bespreken welke details hij liever niet deelt en op welke manier de informatie aan de ouders of betreffende hulpverlener wordt overgebracht. Je hoeft immers niet alles letterlijk over te brengen. Beloof dat je niets achter de rug van het kind om zult doen en je elke volgende stap steeds met hem zult bespreken. En, hopelijk ten overvloede: houd je aan die belofte!

Van Gemert, M. (z.d.). *Praten met kinderen in 9 vragen & antwoorden*. Geraadpleegd op 30 april 2020, van https://www.augeomagazine.nl/nl_NL/9355/135851/mini-training%3a_praten_met_kinderen.html

GESPREK OUDERS

! 11 AANDACHTSPUNTEN BIJ EEN GESPREK MET DE OUDERS

Marleen Sterckx

- 1.! Kindermishandeling komt vaak voor door pedagogische onmacht van ouders
- 2.! Bij kindermishandeling of geweld in gezinnen weten vele ouders dat er wat misloopt thuis.
- 3.! Vele ouders zijn bereid een gepaste verwijzing voor hulp te aanvaarden in een respectvol gesprek
- 4.! Ongeveer 7/10 ouders gaan in op het hulpverleningsaanbod. Bij 3/10 loopt het mis. Ouders gaan niet in op de uitnodiging voor gesprek, blijven weg op school, komen wel omzich boos te maken. Blijf niet eindeloos proberen en vraag een overleg met het CLB of advies bij het VK
- 5.! Bereid het gesprek goed voor, bij voorkeur samen met het CLB
- 6.! De leerkracht (en/of zorgcoördinator) nodigt de ouders uit om haar bezorgdheid aan de ouders mee te delen. Het gaat hier omeen "algemene bezorgdheid" o.b.v. het concreet geobserveerde gedrag of signalen.

!

Sterckx, M. (z.d.). *Uuf, ik wil straks niet naar huis*. Geraadpleegd op 11 mei 2020, van http://www.vikom.be/sites/default/files/ww16_juf_ik_wil_straks_niet_naar_huis_marleen_sterckx_bijlage_2.pdf

GESPREK OUDERS

7. Bespreek niet de vermoedens maar de zorgen.
8. Het kan nooit de bedoeling zijn dat de leerkracht de diagnose kindermishandeling in confrontatie met ouders stelt.
9. Bekijk de ouders als partners. Vermijd een relatie van “op het matje roepen” of veroordeling en streef naar gezamenlijke bezorgdheid en samenwerking met de ouders.
10. Handel voorzichtig en vertel niet zomaar wat het kind je toevertrouwde. Blijf uit het verhaal van het kind.
11. Probeer vooral de ouders toe te leiden naar hulpverlening: als de leerkracht de ouders kan motiveren om over hun kind te gaan praten met het CLB-team, dan is er al heel wat bereikt.

Sterckx, M. (z.d.). *Juf, ik wil straks niet naar huis*. Geraadpleegd op 1 mei 2020, van http://www.vikom.be/sites/default/files/ww16_juf_ik_wil_straks_niet_naar_huis_marleen_sterckx_bijlage_2.pdf